

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIKLARI İLE
SOSYAL MEDYAYA YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE ÇETİN

Danışman: Doç. Dr. FATİH YAZICI

TOKAT

EYLÜL, 2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Fatih YAZICI danışmanlığında hazırlamış olduğum “Lise Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıkları İle Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Emine ÇETİN.

JÜRİ KABUL VE ONAY

Emine Çetin tarafından hazırlanan “**Lise Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıkları İle Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 12/09/2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi’nde Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)**İmzası**

Üye (Başkan) : Doç. Dr. Eray ALACA

Üye : Doç. Dr. Fatih YAZICI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN

ONAY

...../...../.....

Doç. Dr. Yusuf TEMÜR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimde desteğini benden esirgemeyen, beni kısıtlamayan, kalıplara sokmaya çalışmayan, düşüncelerimi özgürce ifade etmemi sağlayan, kişiliği ve bilim insanı yönü ile her zaman örnek alacağım değerli tez danışmanım Doç. Dr. Fatih YAZICI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezime değerli görüşleri, eleştirileri ve önerileri ile katkı sağlayan kıymetli jüri üyelerim Doç. Dr. Eray ALACA ve Hakan ÖRTEN'e teşekkürü borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans hayatımda bilgi ve deneyimleriyle eğitimime katkı sağlayan Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesinin kıymetli ve saygıdeğer hocalarına teşekkürlerimi sunuyorum

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkür ederim.

Emine Çetin

Tokat, 2023

İTHAF

*Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu
Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'e
İthaf olunur.*

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN POLİTİK OKURYAZARLIKLARI İLE SOSYAL MEDYAYA YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çetin, Emine

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih YAZICI

Ağustos 2023, x + 88 sayfa

Bu araştırmada lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Örneklem grubu 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Tokat il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğrenim gören 9., 10., 11. ve 12. sınıf farklı lise türü öğrencilerinden oluşan toplam 536 katılımcı ile oluşturulmuştur. Araştırmaya dâhil olan katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri aracı olarak kişisel bilgi formu, Köksal ve Erol (2021) tarafından geliştirilen “Politik Okuryazarlık Ölçeği” ve Arğın (2013) tarafından geliştirilen “Sosyal Medya Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programları ile analiz edilmiştir. Anova, Pearson korelasyon, ve t-testi analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonunda, incelenen değişkenlerin lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ve sosyal medyaya yönelik tutumlarında, değişen ölçülerde etkili olduğu ve lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medya tutumları arasında bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte genç bireylerin kendilerini sosyal medya platformlarında politik anlamda ifade etmeleri, politik süreçlere katılım sağlamaları ve politik paylaşımlar yapmaları bu bireylerin politik okuryazarlıklarını ve sosyal medyaya yönelik tutumlarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lise Öğrencileri, Politik Okuryazarlık, Sosyal Medya Yönelik Tutum.

ABSTRACT**THE RELATION BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' POLITICAL LITERACY AND THEIR USE OF SOCIAL MEDIA**

Çetin, EMİNE

Master's Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih Yazıcı

August 2023, x + 88 pages

In this research, it is expected that socialization in high school will emerge between their political literacy and their attitudes towards the media. The relational scanning model, one of the good research methods, was used in the research. The study group consists of a total of 536 high school types in the 9th, 10th, 11th and 12th grades in schools affiliated with the Ministry of National Education in the city center of Tokat in the spring semester of the 2021-2022 academic year. The participants in the study were determined by a personalized hand method. Personal information formula, "Political Literacy Scale" kept by Köksal and Erol (2021) and "Social Media Attitude Scale" kept by Argın (2013) were used as the data tools used in the research. The data obtained was analyzed with SPSS package programs. Anova, Pearson and t-test analyzes were used. At the end of the research, it was found that the variables examined were effective in general measures on the political literacy and attitudes towards social media of high school students and were found to be somewhere between the political literacy and social media attitudes of high school students. In addition, their political expression, participation in political contributions and political sharing on social media platforms, where they will stay young together, have been conveyed in a way that this increases their political literacy and attitudes towards social media.

Keywords: High School Students, Political Literacy, Attitude Towards Social Media.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
TEŞEKKÜR	iii
İTHAF	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Problem	3
Amaç	4
Araştırma Alt Problemler.....	4
Önem.....	5
Sınırlılıklar	6
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
Geleneksel Medyanın Yeni Medyaya Dönüşümü	7
Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri	8
Dünyada Sosyal Medya Kullanımı	10
Türkiye’de Sosyal Medya Kullanımı	12
Sosyal Medya Platform Kullanım Amaçları	14
Sosyal Medya ve Politika.....	17
Politika Kavramı	21
Politika ve Eğitim	22
Politik Okuryazarlık.....	25

Öğretim Programlarında Politik Okuryazarlık.....	27
Sosyal Bilgiler Dersinde Politik Okuryazarlık.....	28
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Politik Okuryazarlık.....	30
T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Politik Okuryazarlık.....	31
Demokrasi ve İnsan Hakları Dersinde Politik Okuryazarlık.....	32
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Politik Okuryazarlık.....	35
Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersinde Politik Okuryazarlık	35
Genç Bireylerin Sosyal Medya ve Politikaya İlgisi	37
BÖLÜM III.....	40
YÖNTEM.....	40
Araştırma Modeli	40
Evren ve Örneklem	40
Veri Toplama Araçları	42
Veri Toplama Süreci	43
Verilerin Analizi	43
BÖLÜM IV	45
BULGULAR	45
BÖLÜM V	55
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	55
Tartışma ve Sonuç.....	55
Öneriler	67
KAYNAKÇA	69
EKLER	84
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	84
Ek 2. Sosyal Medya Tutum Ölçeği	85
Ek 3. Politik Okuryazarlık Ölçeği.....	86
Ek 4. Araştırma İzin Belgeleri	87

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Demografik Özellikleri.	41
Tablo 2. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu.	45
Tablo 3. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Yerleşim Yerlerine Göre Farklılaşma Durumu.	46
Tablo 4. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Farklılaşma Durumu.	47
Tablo 5. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları ve Politik Okuryazarlıkları İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişki.	48
Tablo 6. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Anne Eğitimi Ve Baba Eğitimi Arasındaki İlişki.	49
Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Anne Meslek Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu.	49
Tablo 8. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Baba Meslek Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu.	50
Tablo 9. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarına Yönelik Tutumlarının Günlük İnternet Kullanımları Arasındaki ilişki.	51
Tablo 10. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Sosyal Medya Platformları Arasındaki İlişki.	52
Tablo 11. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının, Sosyal Medya ve Politik Okuryazarlık Alt Boyutları Arasındaki İlişki.	53
Tablo 12. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumlarının Politik Okuryazarlığı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.	54

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

POÖ: Politik Okuryazarlık Ölçeği

SMTÖ: Sosyal Medya Tutum Ölçeği

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Birey içinde yaşadığı toplumun şekillenmesinde merkezi bir role sahiptir. Özellikle genç bireylerin bir ülke vatandaşı olarak yaşadığı ülkedeki ekonomik, sosyal ve kültürel varlığı sürdüren ve yaşayan bir değer olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Ayrıca bu genç kitlenin yaşadığı ülkenin politikası bakımından da aktif olması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Türkiye gibi genç nüfusun ağırlıkta olduğu bir ülkede gençlerin, politikaya ilgi duymaları, politika ve politik konular üzerine düşünmeleri, karar vermeleri ve politikaya dâhil olmaları son derece önem arz etmektedir (Dağ ve Koçer, 2019).

Genç bireylerin ülke siyasetinde aktif olmaları önem taşımakla birlikte bu bireylerin politika hakkında düşüncelerini, politik ilgi ve tutumlarını etkileyen faktörler de bir o kadar önem taşımaktadır. Bu bakımdan Dursun (2018) siyasal katılmanın, siyasal ilgi ve tutumların farklılaşmasının bireysel ve toplumsal birçok faktörden etkilendiğini söyleyerek bu faktörleri üç başlık altında toplamıştır. Bunlar; sosyo-ekonomik, psikolojik ve siyasal-hukuksal etkenlerdir. Özellikle çalışmanın kapsamı içinde yer alan ve sosyo-ekonomik faktörün alt başlıklarından birini oluşturan, modern dünyanın gelişimi ile gücü artan kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları insanların yüz yüze, karşılıklı olmayı gerektirmeden anında iletişim kurmayı sağlayan araçlardır (Süllü, 2018).

21. yüzyılda altın çağını yaşayan teknoloji, her alanda ilerleme kaydederek insanlık adına inkâr edilemez bir gelişme göstermiştir. Teknolojideki bu gelişmeler kitle iletişim araçlarını; gazete, telefon, televizyon, radyo, bilgisayar gibi görsel ve işitsel bakımdan değiştirdiği gibi insanlar arasındaki iletişim alışkanlıklarını da etkilemiştir. Bu araçlardan bir tanesi de internettir. İnternet 20. yüzyılın son çeyreğinde haberleşme toplumunda kitle iletişim araçlarının son halkası olarak kabul görmekle birlikte dünya çapında hızla yayılarak insanların yaşamlarında etkili olmaya başlamıştır (Tekin, 2015). Bu bakımdan internetin, bireyler ve toplumlar için modern dünyanın vazgeçilmez unsuru haline geldiğini ifade edebiliriz. 21. yüzyılda, toplumu her anlamda etkileyen ve

şekillendiren bilgisayar ve mobil teknolojiler, internetle birlikte dünyayı global bir köye dönüştürerek, bireylerin medya kullanım alışkanlıklarında büyük ölçüde değişim ve dönüşüme neden olmuştur (Özdemir, 2021). İnternet; ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel, bilimsel ve teknolojik boyutta insan hayatına büyük katkılar sağlamaktadır (Alp, 2017). İnternetin ortaya çıkması ile birlikte sosyal ve siyasal faaliyetlerin yürütülmesi için kullanılan gazete, radyo vb. geleneksel medya araçları yerini; iletişim kurma, sosyalleşme, bilgilenme, paylaşım yapma, siyasal faaliyetlere katılma, siyasal konularda propaganda yapma, dünya ve ülke sorunları üzerinde söz hakkına sahip olma, sesini duyurma gibi konularda çeşitlilik gösteren daha modern medya araçlarına bırakmıştır. Bu araçlardan bir tanesi de sosyal medya araçlarıdır. Weber, vd. (2003) internetin ülke vatandaşlarının sosyo-politik faaliyetlere katılmasını pozitif yönde artıracığını ve kolaylaştıracağını söyleyerek internetin bu konuda bir araç olarak görüldüğünü ifade etmişlerdir. Tüm bu faaliyetlere geniş kitlesiyle zemin sağlayan modern gücün sosyal medya olduğunu ifade etmek doğru olur.

Her yıl dünya genelinde ve ülkeler bazında dijital yaşantıyla ilgili internet ve sosyal medya kullanımlarına dair araştırmalar yapan ve ortak rapor hazırlayan We Are Social ve Hootsuite'nin Ocak ayında yayımlanan "Digital 2022" raporuna göre 85.30 milyon nüfuslu Türkiye'de 69.95 milyon internet kullanıcısı olduğu belirtilmiştir. Türkiye'deki internet kullanıcıları bir günde ortalama 8 saat internette zaman geçirmektedir. Kullanıcıların interneti en fazla kullanım nedeni ise "bilgi bulmak" amaçlı olduğu saptanmıştır. Türkiye'de 68.9 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı vardır. Sosyal medya kullanıcıları en çok sosyal medya platformu olarak, WhatsApp'ı kullanmıştır. Sosyal medyada geçirilen günlük süre ise 3 saat olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte sosyal medya uygulamalarında Instagram uygulaması günlük en fazla vakit geçirilen uygulama olmuştur (We Are Social, 2022). TÜİK 2020 verilerine göre ise 13-34 yaş arası bireylerin %60'nın sosyal medyayı aktif olarak kullandığı tespit edilmiştir (TÜİK, 2021).

Bu verilere göre sosyal medya ülkemizde en çok genç bireyler tarafından kullanılmaktadır. Özellikle yukarıda bahsedilen sosyal medya mecralarının gençler tarafından kullanılmasıyla birlikte sosyalleşmenin ötesinde boyut atlayarak siyasal katılımı sağlama, siyasi düşüncüyü savunma ve siyasi tartışmaların birer aracı haline gelmiştir. Işık (2022), siyasal sistem hakkında bilgi sahibi olan, kararların nasıl alındığını, sorunların çözüldüğünü ve kaynakların nasıl temin edildiğini bilen kişiyi politik

okuryazar olarak tanımlamaktadır. Politik okuryazarlık bir beceri olarak öğretim programları içerisine doğrudan ve dolaylı olarak dâhil edilerek politik okuryazar bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Problem

Demokrasi açısından eğitimin temel hedeflerinden biri politik rol ve sorumluluğunun farkında olan etkin vatandaş yetiştirmektir (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2005). Politik rol ve sorumluluk en temel anlamda politik okuryazarlık kavramını temsil etmektedir. Politik okuryazarlık bilgi, beceri ve tutumların bir birleşimidir aynı zamanda politik hayatı anlamayı ve bunu yaşama geçirmeyi gerektirir (Günteke, 2022). Politik okuryazarlık Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere doğrudan kazandırılması gereken bir beceri olarak yer almıştır (MEB, 2018). Bu bakımdan öğrencilerin yaşadıkları topluma yararlı birer vatandaş olmaları için politik bilgiye sahip olmaları gerektiği ifade edilmiştir (Öztürk, 2018). Politik okuryazarlık sadece politik bilgiye sahip olma amacı taşımamaktadır. Aslan (2019) politik okuryazarlığı, bireylerin içinde bulundukları toplumun siyasi yapısını anlama, analiz etme, tartışma ve karar alma süreçlerine aktif bir şekilde katılım sağlama olarak tanımlamıştır.

Türkiye gibi genç nüfusun fazla olduğu bir ülkede genç bireylerin politikaya ilgi duymaları, politika ve politik konular üzerine düşünmeleri, politik yaşama dâhil olmaları büyük önem arz etmektedir (Gürel ve Demir, 2022). Bugün birçok genç uzaktan ya da yakından bir şekilde politika ve politikanın türevlerine ilgi duymaktadır. En önemlisi de sorumlu genç bir vatandaş olarak ülke sorunlarına karşı kayıtsız kalmamalarıdır. Bu yüzden kendilerini politik anlamda ifade edebilmenin, varlıklarını hissettirebilmenin onlar için belki de en kolay ve en hızlı yolu, ulaşılabilir bir kitleye sahip olan sosyal medya araçlarıdır.

Literatüre bakıldığında İşleyen (2015) sosyal medyayı siyasi konular üzerinden tartışmaların yapıldığı, siyasi grupların kurulduğu çeşitli siyasal kampanyaların ve faaliyetlerin yürütüldüğü geniş yelpazeye sahip bir alan olarak görmektedir. Çetin (2020) ise sosyal medyayı politik ve toplumsal bir araç olma işleviyle beraber gençler açısından özgür bir ortam sağlaması ve gençlerin siyasi yaşama katılımını teşvik eden bir unsur olarak ifade etmektedir. Keser de (2017) genç kitlenin apolitik olmadıklarını ifade ederek bu gençlerin sosyal yaşamı takip ettikleri, siyaseti, siyasetçileri, siyasal gündemi takip

edip, siyasetle ilgilendiklerini dile getirmiştir. Gençlerin siyasetle ilgili konularda en fazla kullandığı sosyal medya araçları ise Facebook ve Twitter olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı genç kitlenin siyasal faaliyetlerini gerçekleştirirken, geleneksel medya araçlarından ziyade sosyal medya araçlarından yararlandıklarını söyleyebiliriz.

Yukarıda ifade edilen çalışmalardan yola çıkarak gençlerin siyasal katılım, siyasal ilgi, tutum ve davranışları ile sosyal medya kullanımları arasında bir ilişki olduğunu belirtebiliriz. Her ne kadar siyaset ve sosyal medya arasındaki ilişki araştırılmış olsa da özellikle bugün 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bir beceri olarak yer alan politik okuryazarlığın, sosyal medya ile ilişkisi araştırmalara konu olmamıştır. Politik okuryazarlıkla ilgili yapılan çalışmalarda özellikle genç bireylerin araştırmalara konu olduğu bir dönemde lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumları merak konusudur. Bu bağlamda değinilen noktalar ışığında problem durumu meydana gelmiştir.

Amaç

Bu araştırmada lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ve sosyal medyaya yönelik tutumları ayrı ayrı incelenip öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumları çeşitli değişkenlerle ortaya konulacaktır. Buna göre lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler etrafında incelenip ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada cevap aranan ana problem “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıkları arasında nasıl bir ilişki vardır?” şeklindedir. Probleme yönelik 11 adet alt problem oluşturulmuştur.

Araştırma Alt Problemler

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları;

1. Cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Yerleşim yerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
4. Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5. Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile ebeveynlerin eğitimi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ebeveynlerin mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?
7. Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile günlük internet kullanımları arasında bir ilişki var mıdır?
8. Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile sosyal medya platformları arasında bir ilişki var mıdır?
9. Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının, sosyal medya ve politik okuryazarlık alt boyutları arasında bir ilişki var mıdır?
10. Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları, politik okuryazarlıklarını nasıl yordamaktadır?

Önem

21. yüzyılın dünyasında insanlığın büyük çoğunluğu aktif birer sosyal medya kullanıcıları olarak rol oynamaktadır. Özellikle genç bireylerin oluşturduğu kitle sosyal medya alanının önemli aktörleridir. Bireylerin kendilerini özgürce ifade edebildikleri ve rahat hissettikleri bu dijital ortamda git gide fazla zaman geçirmeye başlayan gençlerin alışkanlıkları, tercihleri ve düşünceleri de sosyal medya ile paralellik göstererek değişmektedir.

Gün geçtikçe artan sosyal medyanın gücü, toplumsal hayatı bu kadar etkilerken; siyasal katılım, siyasal tutum, ülke gündemini takip etme, vb. gibi politik konu ve süreçlerde tam olarak nasıl rol oynadığı önemlidir. Politik açıdan bakıldığında okuryazar olan bir birey, hem bilgili bir izleyici hem de aktif sorumlu bir katılımcıdır. Genç bireyler, internete ve sosyal medyaya hâkim ve onlarsız bir yaşam düşünemeyen, yaratıcı ve çoklu karar alma becerilerine sahip bireylerdir. Bu özellikler açısından diğer kuşaklardan farklı olarak siyasal iletişim sürecini önemli ölçüde değiştirip, geleceğin seçmen profilini şekillendirecekleri öngörülmektedir (İnal, 2023). Bu bağlamda seçmen adayları olarak ele alabileceğimiz lise öğrencilerinin hem politik bilgiye sahip olmaları hem sosyal medya tutumları hem de politik okuryazarlıklarını sosyal medyaya ne şekilde yansıttıkları önem taşımaktadır. Bu açıdan öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile sosyal medya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin ortaya konulması önemlidir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2021-2022 eğitim öğretim yılında, Tokat il merkezindeki liselerde öğrenim görmekte olan 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.
2. Politik Okuryazarlık Ölçeği, Sosyal Medyaya Yönelik Tutum Ölçeği ve kişisel bilgi formu ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Geleneksel Medyanın Yeni Medyaya Dönüşümü

Medya kelimesi Latince’de ortam, araç anlamına gelen “medium” kelimesinin çoğulundan türetilmiştir (Vardarlier ve Zafer, 2019). Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde ise medya, iletişim ortamı ve iletişim araçları olarak ifade edilirken sosyal kelimesi de “toplumsal” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2021). Medya yazılı (gazete, dergi), elektronik basın (televizyon, radyo, sinema ve film), internet, bilgisayar, video ve bunlar gibi kitle iletişim araçlarına verilen isimdir (Polat, 2018).

Medya, geleneksel medya ve yeni medya olarak karşımıza çıkmaktadır. Medyanın geleneksel ve yeni medya (konvansiyonel) şeklinde ayrılması iletişim teknolojisinin dijitalleşmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2020). Geleneksel medya araçları; gazeteler, radyolar, televizyonlar ve dergilerdir (Bendaş, 2022). Geleneksel medya ve medya araçları, yazılı ve görsel basın aracılığıyla insanların bilgilendirilmesini ve haberlerin yayılmasını kapsamaktadır (Bozkurt, 2020). Bununla birlikte merkeziyetçi bir yapıya sahip olma, tek yönlü iletimin olması, içerik konusundaki sınırlılıklar ve gönderici kontrollü olma geleneksel medyanın özelliklerindendir (Delal, 2018).

Günümüzde teknolojinin hızla değişimiyle birlikte birçok alanda değişiklikler olduğu gibi medya alanında da değişiklikler olmuştur. Özellikle geleneksel medya olarak adlandırılan medya günümüzde yeni medya olarak adlandırılmıştır. Yeni medya, bilgisayar ve enformasyon teknolojileri ile özdeşleşmiş bilginin, dijital biçimde taşınıp iletildiği bir medyadır (M. Şahin, ve G. Şahin, 2016). Yeni medya, yeni bir iletişim çağını ortaya çıkararak geleneksel haberleşme düzenini kökten değiştirmiştir. Bununla birlikte yeni medya ağ tabanlı, sınırsız, etkileşimli ve merkezsizleşmiş bir yapıya dönmüştür (Aydoğan ve Kırık, 2012). Yeni medya kavramı sık kullanılan bir kavram olsa da sıfat olarak medyadaki dönüşümü tam olarak karşılamamaktadır. Yeni olarak isimlendirdiğimiz araçların daha yenisinin çıkmasıyla birlikte yeni olma özelliğini kaybedecek olması bu süreci doğru tanımlamayan bir durum haline getirecektir. Bu yüzden iletişim pratikleri de göz önüne alınarak yapılacak en sağlıklı tanımlama “dijital iletişim dönemi” olarak adlandırmadır (Erdemir, 2022).

Dijital iletişim teknolojisinin kullanıldığı yeni medyanın, geleneksel medyadan ayrılan farklı bir takım özellikleri vardır. Bunları; dijitalleşme, etkileşim, kitlesizleştirme, eşzamansızlık, hipermetinsellik ve dağılma şeklinde ele alabiliriz (Kılıç, 2020).

Yeni medyanın hızla gelişmesiyle birlikte iletişim sürecinde de büyük bir değişim meydana gelmiştir. Özellikle kitle iletişim araçları internet teknolojisinin kullanılması ile birlikte sosyal medya olarak anılmaya başlamıştır. Bununla birlikte fikirlerin özgürce dile getirilebildiği sosyal medya, günümüzde revaçta olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Akyıldız, 2019).

Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri

Heraklitos'un “değişmeyen tek şey değişimdir” sözündeki mesajın en basit ifadesi: değişim yaşamın bir parçası ve zorunlu bir ögesi olmasıdır. Özellikle teknolojiye değişim insanlığın ortaya çıkışı ile ilkel bir süreçten geçip bugünün modern dünyasında ileri düzeyde bir değişim yaşayarak yol kat ettiğini söyleyebiliriz. 1970’li yıllarda hayatımıza giren internet, 1990’lı yıllarda yaygınlaşmış ve 2000’li yıllarda sosyal medya bireylerin yaşamlarında önemli bir yer edinmiştir (Alp, 2021). Teknolojiye bu değişim, sosyal medya araçlarını da etkisini altına alarak, medya araçlarını farklı bir boyuta taşımıştır.

21. yüzyılın dünyasına gelindiğinde geleneksel medya popüleritesini kaybedip yerini değişen ve gelişen teknolojiyle birlikte internet tabanlı medya araçlarına bırakmıştır. Bu bakımdan 21. yüzyılın iletişim dünyasında kişisel internet sayfaları yerini bloglar ve sosyal paylaşım ağlar almıştır (Avcı, 2016). İnternet tabanlı medya araçları kelebek etkisi yaratarak bütün dünyayı etkisi altına alıp insanlığın yeni bir boyuta atlamasına zemin hazırlamıştır. İnternet tabanlı medya araçları sayesinde insanların birbirleriyle iletişim kurma, dosya paylaşımı ve mesaj gönderme gibi çoklu ortamlar sağlaması, web tabanlı medya araçlarının zengin bir yelpaze ile insanlığın hizmetine sunulduğunu göstermektedir. Sosyal medya ise bu süreç içerisinde ortaya çıkmıştır.

Sosyal medya kavramsal açıdan incelendiğinde; sosyal tarafı internet kullanıcısı bireyleri ifade ederken, medya tarafı da kitlesel ve etkileşime açık bir yapı olduğunu ifade etmektedir (Yüksel, 2021). Sosyal medya kavramı ilk kez Chris Shipley tarafından kullanılmıştır. Bu kavram “online” olarak iletişim ve bilgiyi mümkün kılan, katılım ve

işbirliğini sağlayan tüm araçları içermektedir (Aslan, 2011). Başka bir tanımla internet üzerinden insanların birbirleriyle yaptığı diyaloglar ve paylaşımlar, sosyal medyayı oluşturur. Sosyal ağlar, bloglar, mikro bloglar, anlık mesajlaşma programları, sohbet siteleri gibi internet siteleri ve uygulamalar insanların birbirleriyle içerik ve bilgi paylaşımını sağlama aynı zamanda internet kullanıcılarının istedikleri içeriklere ulaşma fırsatını sunan bir ortam olarak ifade edilmiştir (Öztürk ve Talas, 2015).

Sosyal medyanın kesin bir tanımı olmamakla birlikte birçok araştırmacı tarafından yapılmış tanımlar bulunmaktadır. Özel (2011), sosyal medya kavramını kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurarak bilgi, görüş, duygu, düşünce ve ilgi alanlarını paylaştıkları online platformlar olarak tanımlarken; Çoban (2019), sosyal medyayı çevrimiçi kullanıcıların donanım ve yazılım açısından etkileşimli, kullanıma uygun ve ucuz yolla içerik üretme imkanı sunan bir dizi teknolojik yenilikler dizisi olarak tanımlamıştır. Vural ve Bat ise (2010), sosyal medyayı zaman ve mekân sınırlaması olmadan mobil tabanlı paylaşımın ve tartışmanın sağlandığı insani iletişim şekli olarak ifade etmiştir. Sosyal medyanın mekân ve zaman sınırlaması olmamasından dolayı geleneksel yüz yüze iletişim şeklinin sanal ortama yansması olduğunu söyleyebiliriz (Demir ve Kumcağız, 2019). Yapılacak en kısa ve en genel tanımla sosyal medya, internet kullanıcılarının zaman ve mekân sınırlaması olmadan birbirleriyle çevrimiçi etkileşim kurdukları, karşılıklı görüş alışverişi ve paylaşımlar yaptıkları interaktif ortamın varlığını hayat geçiren geniş tabanlı bir sosyal ağ platformudur.

Sosyal medyanın diğer medya türlerinden farkı; en az iki yönlü ve eş zamanlı bilgi aktarımı yapıyor olmasıdır. Bu sayede kullanıcılar tek taraflı alıcı olmaktan çıkıp, süreç içerisine aktif olarak dâhil olmaktadır. Bu yeni tür etkileşim ortamı sosyal medya adıyla anılsa da, bloglar, mikrobloglar, yer bildirim ve video paylaşım platformları bu başlık altında yer almaktadır. Ancak genel anlamda sosyal medya olarak adlandırdığımız Facebook, Instagram ve Twitter gibi platformlar ise sosyal paylaşım ağları olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım ve Baş, 2022). Korkmaz (2012), sosyal medya araçlarını geleneksel medyadan ayıran özellikleri şöyle sıralamıştır:

1. Sosyal medyanın ücretsiz veya çok düşük maliyetli olması.
2. Sosyal medya araçlarının geniş kitlelere sahip olması.
3. Sosyal medyanın kullanım kolaylığı sağlaması.
4. Sosyal medyanın kitlelere hızla ulaşması

5. Sosyal medya kullanıcılarının güncelleme yapabilmesi.

Sosyal medya sosyal ortamdan iş ortamına, siyasetten eğitime kadar hemen her alanda ve ortamda her yaştaki birey için yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Aydın, 2016). Aynı zamanda sosyal medyanın insanları bir konu ve amaç etrafına toplamada önemli bir gücü olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, atılan tek bir Tweet ile milyonlarca insanın sokaklara dökülebilmesi veya Facebook üzerinden bir konuyu desteklemek amacıyla milyonlarca kişinin buluşabilmesi, sosyal medyanın politik söylemler ve aktivizm için en popüler mecra olduğunu göstermektedir (Büyükbaykal ve Temel, 2019). Her ne kadar sosyal medya bir iletişim aracı olarak görünse de artık sadece iletişim sağlamakla kalmayıp oyun, bilgi edinme, arama yapma gibi birçok konuda bireylerin ihtiyaçlarını sağlamaktadır (Demir, 2016).

Dünyada Sosyal Medya Kullanımı

We Are Social ile Hootsuite işbirliğiyle hazırlanan rapor her yıl düzenli olarak yayınlanan küresel ölçekte dijital bir rapordur. Bu raporda; internet kullanımı, sosyal medya kullanımı ve mobil kullanım gibi yüzlerce ülkenin dijital verileri çeşitli başlıklar altında toplanarak dünyanın dijital durumu analiz edilmiştir. Ocak 2022 yılında da “Digital 2022 Global Overview Report” başlığı ile toplam 300 sayfalık bir rapor hazırlanmıştır. Türkiye’nin dijital durumu ise 114 sayfalık bir rapor dâhilinde sunulmuştur.

We Are Social (2022), raporuna göre Ocak 2022’de dünya nüfusunun 7.91 milyar olduğu ifade edilmektedir. İstatiksel veriler doğrultusunda dünya nüfusunun yıllık yüzde 1’lik büyüme oranı ile bu rakamın 2023’ün ortalarında 8 milyara ulaşacağını göstermektedir. Dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlası (% 67,1) bir cep telefonu kullanmakta ve bu kullanıcı sayısının 2022’nin başında 5,31 milyara ulaştığı görülmektedir. Bununla birlikte küresel mobil kullanıcıların sayısı geçen yıldan bu yana kadar 95 milyon artış göstermiştir. Veriler doğrultusunda küresel internet kullanıcıları da 2022’nin başında 4,95 milyara yükselerek toplam dünya nüfusunun yüzde 62,5’ini oluşturmaktadır. İnternet kullanıcılarının artış göstermesiyle birlikte kullanıcıların internette geçirdikleri sürede de artış olduğu görülmektedir. Buna göre raporda internet kullanımında harcanan günlük süre ortalama 7 saat (06.58) olarak belirtilmiştir. We Are

Social raporunda dünyada internet kullanım nedenleri on dokuz madde halinde verilmiş olup ilk beş maddesi şu şekilde sıralanmıştır;

1. Bilgi bulmak.
2. Arkadaşlar ve aile ile iletişimde kalmak.
3. Haber ve etkinliklerden haberdar olmak.
4. Video, dizi ve film izlemek.
5. Bir şeylerin nasıl yapıldığını araştırmak.

Küresel sosyal medya kullanıcılarının sayısına bakıldığında ise dünya çapında 4.62 milyar sosyal medya kullanıcısının olduğu görülmektedir. Bu rakamın dünya toplam nüfusunun yüzde 58,4'üne eşittir. Dünyanın “favori” sosyal medya platformlarında biri olarak kabul edilen Facebook en çok kullanılan platformlar arasında ilk sırada yer almaktadır. YouTube platformu ise Facebook’u takip ederek ikinci sırada yer almaktadır. YouTube’un şu anda en az 2,56 milyar aktif kullanıcısı bulunmaktadır. Bununla birlikte, WhatsApp kullanıcılarının yüzde 15,7’sinin en sevdikleri sosyal platform olarak mesajlaşma uygulamasını seçmesiyle ilk sıralarda yerini almaktadır. WhatsApp ayda en az 2 milyar kullanıcısı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Instagram ise dördüncü sırada yer almaktadır. Dünyada sosyal medya uygulamaları ile geçirilen zaman incelendiğinde YouTube, android sosyal medya uygulamaları içerisinde en fazla zaman harcanan uygulama olarak ilk sırada yer almaktadır. YouTube kullanıcıları YouTube mobil uygulamasını kullanarak ayda ortalama 23,7 saat geçirmektedir. Facebook, harcanan süre açısından ikinci sırada yer almaktadır. Facebook Android kullanıcıları her ay ortalama 19,6 saat harcamaktadır. WhatsApp uygulaması harcanan süre açısından üçüncü sırada yer almaktadır. WhatsApp kullanıcıları, Android telefonlarda mesajlaşma uygulamasını kullanarak ayda ortalama 18,6 saat zaman geçirmektedir. Tik Tok uygulaması beşinci sırada yer almakla birlikte harcanılan süre 19,6 saattir. Facebook Messenger uygulaması altıncı sırada yerini alırken harcanılan süre 3,0 saattir. Twitter uygulaması ise yedinci sırada yer alarak harcanılan süre 5,1 saat olarak verilmektedir. Dünyada sosyal medya kullanımının amaçları ise on sekiz madde halinde verilmiş ilk beş maddesi şu şekilde sıralanmıştır;

1. Arkadaşlar ve aile ile iletişim halinde olmak
2. Boş zaman öldurma
3. Haber okumak
4. İçerik bulmak

5. Ne konuşulduğunu görmek

Türkiye’de Sosyal Medya Kullanımı

Türkiye’deki sosyal medya kullanımını daha iyi anlamak için bazı veriler bir önceki yıllar ve dünya geneli ile karşılaştırılıp analiz edilerek verilmiştir. We Are Social, Ocak 2021 raporuna göre Türkiye nüfusu 84,69 milyon, Ocak 2022 raporuna göre ise Türkiye nüfusu 85,30 milyon olarak tespit edilmiştir (We Are Social, 2021, 2022). Bu veriler Türkiye nüfusunun 2021 ile 2022 yılları arasında 612 bin (% +0,7) arttığını göstermektedir. Nüfusun yüzde 50,6’sını kadınlar oluştururken yüzde 49,4’ünü ise erkekler oluşturmaktadır, nüfusun ortanca yaşı ise 32,2 olarak belirtilmiştir.

We Are Social (2022), Ocak 2022 raporuna göre 85,30 milyon nüfuslu Türkiye’de 78 milyon kişi yani nüfusun %91,4’ü bir mobil operatöre kayıtlıdır. Bir önceki yıla baktığımızda 84,69 milyon nüfuslu Türkiye’de 76,89 milyon kişi yani nüfusun %90,8’i olarak belirtilmiştir. Verilere baktığımızda hem ülke nüfusu olarak hem de ülke nüfusu içerisinde bir mobil operatöre kayıt olan nüfusun oranında bir artış olduğunu ifade edebiliriz.

2022 yılında Türkiye’deki nüfus internete erişim oranına baktığımızda ise 69,95 milyon kullanıcısı ile nüfusun %82’si internete erişim sağlamaktadır. 2022 yılının başlarında Türkiye’de 15,35 milyon kişi internet kullanmayıp nüfusun %18,0’ının çevrimdışı kalmıştır. Bir önceki yıla baktığımızda ise 65,80 milyon kullanıcı ile nüfusun %77,7’si internete erişim sağlamaktadır. Veriler doğrultusunda Türkiye’de 2021 ve 2022 yılları arasında internet kullanıcılarının 3,9 milyon (% + 5,9) arttığını söyleyebiliriz. Dünya ortalamasına bakıldığında internette geçirilen sürenin günlük ortalama 7 saati (06.58) bulurken 2022 yılında Türkiye’de ise günlük 8 saat internette zaman geçirilmektedir (We Are Social, 2022).

Türkiye’de artış gösteren internet kullanıcılarının interneti kullanım nedenlerine bakıldığında rapora göre Türkiye’de 16-64 yaş arası nüfusun internet kullanım nedenleri sırasıyla şu şekildedir; %80,7’lik oranla birinci sırada bilgi bulmak, %70,8’lik oranla ikinci sırada haberleri ve güncel olayları takip etmek, %69,1’lik oranla üçüncü sırada bir şeylerin nasıl yapıldığını araştırmak, %64,6’lık oranla dördüncü sırada yeni fikirler ve

ilham bulmak, %6,9'luk oranla beşinci sırada ise marka araştırması yapmak yer almaktadır (We Are Social, 2022).

2022 yılında internete erişim sağlayan nüfusun 68,9 milyonu ise aktif sosyal medya kullanıcısı olarak yer almaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'nin %80,8'i sosyal medya platformlarında aktif üyeliğe sahiptir. 2021 yılı verilerine baktığımızda ise nüfusun 60 milyonu (%70,8'i) aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Analizler sonucunda 2021 ile 2022 yılları arasında Türkiye'deki sosyal medya kullanıcılarının 8,9 milyon (% + 14,8) arttığını göstermektedir. 2022 raporunda dünyada kullanılan ortalama sosyal platform sayısı 7,5 olarak belirtilirken, Türkiye dünya ortalamasının üstünde 8,1 oranla altıncı sırada yer almaktadır. Bu durumda Türkiye'nin tüm dünyada sosyal medyayı en aktif kullanan ülkelerden biri olduğunu söyleyebiliriz. Aktif bir sosyal medya kullanıcısı olan Türkiye'nin en çok kullandıkları sosyal medya platformları da büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan We Are Social 2022 raporunda Türkiye'de kullanılan sosyal medya platformlarında %93,2'lik oranla listede ilk sırayı WhatsApp almaktadır. Hemen arkasından %92,5'lik oranla Instagram ikinci sırada, %78,1'lik oranla Facebook üçüncü sırada %69,6'lık oranla Twitter dördüncü sırada, %54,3'lük oranla Facebook Messenger beşinci sırada yer almaktadır. Listenin sonunda ise %11,1'lik oranla Reddit yer almaktadır. Bir önceki yılın verilerine baktığımızda ise listede ilk beş sıra şu şekildedir; birinci sırada Youtube, ikinci sırada Instagram, üçüncü sırada WhatsApp, dördüncü sırada Facebook, beşinci sırada Twitter yer almaktadır. Dünya ortalamasına bakıldığında sosyal medyada geçirilen günlük süre iki saat 27 dakikadır. Türkiye ise dünya ortalamasının üstünde bir seyir izleyerek sosyal medyada günlük yaklaşık 3 saat (02.59) zaman geçirmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de sosyal medya uygulamaları ile geçirilen zamana bakıldığında, Türkiye 11,2 dünya ortalamasının üstüne çıkarak ülkeler bazında 20,2'lik bir süre ile Instagram uygulamasında en fazla vakit geçiren ülke konumuna yükselmiştir. Diğer uygulamalarda ise 18,8'lik süre ile Tik Tok ikinci sırada, 18,8'lik süre ile YouTube üçüncü sırada, 13,0'lık süre ile WhatsApp beşinci sırada, 12,6'lık süre ile Facebook altıncı sırada yer almaktadır. 2022 yılı raporuna göre Türkiye'de 16-64 yaş arası nüfusun sosyal medya kullanım nedenleri sırasıyla şu şekildedir; 55,6'lık oranla birinci sırada arkadaşlar ve aile ile iletişim halinde olmak, %55,2'lik oranla ikinci sırada haber okumak, 47,3'lük oranla üçüncü sırada boş zamanı doldurma, 37,0'lık oranla dördüncü sırada satın alınacak ürünler bulmak, 36,5'lik oranla ise içerik bulma beşinci sırada yer almaktadır (We Are Social, 2022).

Sosyal Medya Platform Kullanım Amaçları

Sosyal medya uygulamaları zaman ve mekân sınırlaması olmadan kullanıcıların paylaşım yapabildiği, etkileşim ve tartışmanın temel olduğu bir iletişim kaynağıdır (Karakoç ve Gülsünler, 2012). Sosyal medya uygulamaları olarak adlandırdığımız Facebook, Instagram, Twitter, YouTube, Snapchat, Tik Tok ve Reddit gibi her yaştan geniş bir kitleye hitap eden ve zengin içerikler sunan bu sosyal medya platformları günümüzde çok farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Örneğin, Facebook bireylerin mesajlaşarak iletişim sağlayabildiği, sınırsız sayıda fotoğraf yükleyebildiği ve bu fotoğraflara yorumlar yapabildiği ve videolar paylaşabildiği sosyal bir araç olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bu platform kullanıcılarına iletişim bilgileri, kişisel bilgileri, arkadaş listesi, ilgi grupları vs. içeren kişiselleştirilmiş profil sağlamaktadır (Kırksekiz, 2013). Toprak ve diğerleri (2009) ise, Facebook kullanım amaçlarını dokuz başlık altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir;

- Arkadaş bulmak amaçlı
- Denetim ve gözetim amaçlı
- Video, resim, fotoğraf, müzik, fikir paylaşım amaçlı
- Oyun oynamak amaçlı
- Örgütlenme amaçlı
- Siyasal amaçlı
- E-ticaret amaçlı
- Cinsel amaçlı
- İhbar amaçlı

Sosyal medya platformlarından bir diğeri de Twitter'dır. Twitter, Ekim 2006'da kamuya açılarak hem kitle hem de bireyler arası iletişimi sağlamada bir sosyal medya aracı olarak işlev görmüştür (Özer, 2017). Twitter özellikle blog yazılarının uzun olması, önemli gündem haberleri, kısa ve kişisel olma durumu ihtiyacında ortaya çıkmıştır. Twitter'ın kurucusu Jack Dorsey, bu ihtiyacı kullanıcılarına 140 karakterlik anlık iletişim sağlayan Twitter'la gidermiştir. Kullanıcılarına anlık sohbet olanağı sağlayan Twitter, ortaya ilk çıktığında ünlülerin hayatları hakkında haber almak amaçlı kullanılırken bu durum günümüzde bir konu üzerinde düşünceleri paylaşmak olarak kullanılmaktadır (Kazaz ve Özkent, 2016). Bayraktutan ve diğerleri (2014) ise, Twitter'ı aynı zamanda

siyasal örgütlemenin yayılması, yurttaşın siyasal sistem süreci içerisine aktif ve talep eden olarak dâhil edilmesini sağlayan bir alan olarak tanımlamışlardır.

Instagram Türkçe’de “anlık-telgraf” anlamlarına karşılık gelirken İngilizce’de ise “instant-telegram” kelimelerini ilk hecelerinin birleştirilmesiyle ismini almıştır. Instagram; fotoğraf çekme, çekilen fotoğrafın düzenlenip paylaşılması, başkalarına ait diğer fotoğrafların keşfedilmesi ve kişisel albüm oluşturma olanakları tanıyan sosyal ağ sitesidir (Dündar, 2021). Instagram fotoğrafların paylaşıldığı sosyal bir mecra olarak görülse de artık günümüzde ihtiyaçlar doğrultusunda farklı amaçlara da hizmet ettiği görülmektedir. Bu hizmetlerden biri de sosyal medya üzerinde gösterilen politik katılımın, fiziki bir işleme gerek kalmadan kolaylıkla sağlanıyor olabilmesidir. Instagram’ın sağladığı “takip” fonksiyonu ile bireyler benimsedikleri politikacıları takip ederek destekleyebilmektedirler. Aynı zamanda yorum yapma fonksiyonu ile yanıt vererek etkileşimli bir süreç yaşanmaktadır. Instagram’ın sağlamış olduğu bu kullanım bireylerin sosyal medya aracılığıyla siyasal katılımı aktif bir rol almalarını sağlamaktadır (Çakır ve Tufan, 2016).

Youtube, kullanıcılarına kendi kanallarını oluşturma video izleme, videoları diğer sosyal paylaşım sitelerinde paylaşabilme, içerik üretme ve paylaşma imkânı sağlayan bir platformdur (Kırık ve Altun, 2019). YouTube boş zamanı değerlendirmek, popüler kültürü takip etmek, içerik üretmek ve ürettiğini paylaşmak, bilgi edinmek, ilginç ve yeni şeyler öğrenmek amacıyla kullanılabilir (Kılıç ve Yılmaz, 2021).

Tik Tok, kullanıcılarına 15 saniyelik müzik aracılığıyla video oluşturma olanağı sunan bir sosyal medya yazılımıdır. Kullanıcılar kendi müziklerini seçip efektler yükleyerek kendi videolarını oluşturabilir oluşturdukları bu videoları arkadaş çevreleriyle paylaşabilirler (Yetkiner ve Öztürk, 2020). Tik Tok daha çok gençlerin tercih ettiği, video paylaşımlarının sunulduğu bir platformdur (Şener, 2021). Bu platform kısa videolar içeren içerik üretimine sahip bir sosyal medya platformudur. Her ne kadar içerik üretim odaklı olsa da kullanıcılar genellikle bu platformu kendilerini göstermek ve diğer kullanıcıları eğlendirmek amacıyla kullanılmaktadırlar (Akpınar, 2021).

Snapchat, platform kullanıcılarının “snap” adı verdikleri video ve fotoğrafların karşı tarafa belirlenebilen süreyle (en fazla 10 saniye) aktarıldığı görüntülü ve sesli iletişim olanakları sağlayan bir sosyal medya aracıdır (Kara, 2016). Türkçe’de “ani,

anlık” anlamına gelen Snapchat, kullanıcıların fotoğraf ve videolarını paylaştığı ve bu paylaşımlara yazılı metin eklem özelliği içeren bir sosyal medya platformudur (Çayırılı, 2017). Tekin ve Duran (2020) da Reddit’i, kullanıcıların içerik ve paylaşımlarda bulunabileceği haber sitesi olarak kullandıkları bir sosyal medya platformu olarak tanımlamıştır.

Yapılan literatür araştırmalarında sosyal medya kullanım amaçlarının farklılaştığı ve çeşitli değişkenler boyutunda ele alındığı görülmektedir. Tuğlu’nun (2017), sosyal medyayı kullanım amaçlarını belirlemek için ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin sosyal medyayı en çok arkadaşlarıyla iletişim amacıyla kullandıkları ve sosyal medya tutumlarının cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve okul türü değişkenlerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Hançer ve Mişe (2019), ortaokul öğrencilerinin sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanım durumlarını ve sosyal medya tutumlarını çeşitli değişkenler boyutunda incelemiş ve bulgular doğrultusunda, ortaokul öğrencilerinin orta düzeyde sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çemrek, Baykuş ve Özaydın (2014), üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım motivasyonlarını, kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelediği çalışmada, öğrencilerin interneti en fazla sosyal medya için kullandıkları tespit edilmiştir. Sosyal medyanın kişiler için sosyal bir çevre edinme ve sosyalleşme aracı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca sosyal medyanın müzik dinleme, video izleme, oyun oynama gibi sunduğu içeriklerden dolayı tercih edilme oranını arttırdığı belirtilmiştir. Sosyal medya aracılığıyla resim, müzik video vs. gibi paylaşımlar yapmak “eğlence/boş vakit geçirme” gibi bir doyum aracı olarak ortaya konulmuştur.

Şahin, Kaynakçı ve Aytıp (2016), üniversite öğrencilerinin internette geçirdikleri zamanın büyük kısmını sosyal medyada geçirdiklerini ve sosyal medyayı sırasıyla; iletişim kurmak, güncel olaylardan haberdar olmak, eğlenceli içerikler ile zaman geçirmek için kullandıklarını ifade etmişlerdir. Başoğlu ve Yanar (2017), üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı daha çok araştırma yapmak için kullandıklarını belirtmişlerdir.

Er, Yıldız ve Güzel (2019), üniversite öğrencilerin sosyal medya araçlarını daha çok rekreatif etkinlik alanlı olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Rekreatif amaçlı

kullanılan sosyal medya araçlarının gençlerin arkadaş arama, arkadaşlık kurma ve arkadaş grubuyla iletişimi başlatma süreçlerinde büyük bir öneme sahip olduğu ifade edilmiştir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda özellikle gençlerin sosyal medyada aktif rol oynamaları genç kuşakların sosyal medya kullanımları hakkında doğrudan bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Genç bireylerin sosyal medyayı daha çok iletişim kurma, eğlenceli içeriklerle vakit geçirme, arkadaş bulma, gündemi takip etme ve eğitsel amaçlı kullandıklarını söyleyebiliriz.

Sosyal medyanın etki ettiği ve insanların bunu araç olarak kullandıkları başka bir alan ise sivil toplum hareketleridir. Sivil toplum kuruluşları sosyal medya uygulamaları sayesinde seslerini geniş kitlelere duyurmaya çalışmışlardır. Karagöz (2013), sivil toplum hareketlerinin seslerini duyurmak için televizyon kanallarının dikkatini çekmeyi beklemeyi bıraktıklarını ve kendilerini sosyal medya aracılığı ile topluluklar kurarak yönetir hale geldiklerini vurgulamıştır. Günümüze bakıldığında da çeşitli sivil toplum kuruluşların seslerini hem ulusal hem de uluslararası alanda duyurmak için sosyal medya araçlarını ve uygulamalarını kullandıklarını görmekteyiz. Demir, Tarhan ile Görkemli (2019), Kızılay ve LÖSEV'in, Instagram ve Twitter hesaplarının içerik analizi incelediği çalışmada Kızılay, Twitter hesabını sadece bilgilendirme amaçlı tek yönlü iletişim olarak kullanırken, Lösev'in ise çift yönlü iletişim kurarak sürece dâhil olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu kurumların büyük çoğunlukla hesaplarında yaptıkları etkinlikleri ve faaliyetleri duyurma, projeleri tanıtmaya, bağış toplama gibi paylaşımlar yaptıkları ifade edilmiştir. Yakın bir zamanda Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan koronavirus(Covid-19) hastalığı kapsamında Dünya Sağlık Örgütü Twitter, Instagram, Facebook gibi sosyal ağlar üzerinden hastalıkla ilgili duyurular yapıp hastalıktan korunma yollarından bütün insanlığı haberdar etmiştir. Sosyal medyanın başka bir kullanım alanı ise ekonomik anlamda tüketicilerin sosyal ağlar üzerinden satın alma durumlarıdır. Torun (2017), tüketicilerin satın almak istediği ürün ve hizmetlerin en kolay yolu olarak internet ve sosyal (medya) ağları olduğunu belirtmiştir. Sosyal medyanın tüketici davranışlarda etkili olduğunu ifade ederek; tüketicilerin sosyal medya üzerinden hızlı, kolay ve zamandan tasarruf ederek alışveriş tercihlerinin şekillendiğini vurgulamıştır.

Sosyal Medya ve Politika

Sosyal medya çok geniş bir kitleye hitap ettiği gibi geniş bir konu alanına da sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu konu alanlarından bir tanesi de sosyal medyanın siyaset

ve türevleri üzerindeki etkisidir. Sosyal medya araçlarının kullanım kolaylığı sağlaması vatandaşların politikaya olan ilgisini pozitif yönde arttırmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları kamusal bir alan yaratarak bu alanda fikirlerini beyan etme, bilgiyi hızlıca paylaşma, örgütsel organize olabilme ve siyasal süreçlerin bir aktörü haline gelip siyasal alana ilgi göstermelerine neden olmuştur (Menderes, 2019).

Sosyal medyanın siyaset üzerinde yarattığı etki, sosyal medyayı siyasal, propagandanın bir aracı haline dönüşmesine neden olmuştur. Bunun belki de en iyi örneği internetin özellikle de sosyal medyanın Tunus ve Mısır'da "Arap Baharı'nı" başlatan isyanların ayrılmaz bir parçası olduğu ifade edilmektedir. Arap Bahar'ı Mısır, Tunus, Libya başta olmak üzere birçok Orta Doğu ülkesinde meydana gelen siyasal içerikli halk ayaklanmaları, mitingler ve protestolar olarak adlandırılmaktadır (Korkmaz, 2012). Arap Baharı ilk olarak Tunus'ta ortaya çıkmıştır. Arap Baharı pasif ağırları aktif hale getiren Tunuslu sokak satıcısı Muhammed Buazizi'nin polis şiddetine maruz kalıp kendisini belediye binasının bulunduğu meydanda yakmasıyla başlamıştır. Muhammed Buazizi'nin kendini yakma anı cep telefonu kamerasıyla çekilip görüntüsü sosyal ağ siteleri üzerinden hızlıca yayılmıştır (Kök ve Tekerek, 2012). Sosyal medya Arap Baharı'nda her şeyin kısıtlandığı bir dönemde kritik bir görev üstlenmiştir. Gelişen olaylar sonucunda insanlar Facebook ve Twitter gibi sosyal medya paylaşım ağırları yoluyla örgütlenerek toplantılar ve protestolar düzenlemişlerdir. Bununla birlikte sosyal medya kullanıcılarının sayısında da artış meydana gelmiştir. Özellikle Mısır'da son altı ay içerisinde Facebook kullanıcı sayısı 5.5 milyondan 8.5 milyona ulaşmıştır (Babacan, Haşlak ve Hira, 2011). Bu bakımdan sosyal medya her şeyden önce kitlelerin iletişimine ve marjinal tarafların eyleme geçebilmesine yardımcı olmuştur.

Köseoğlu ve Al (2013), internet kullanımındaki artışın sonucu olarak ortaya çıkan sosyal medya kullanımının bireylerin iletişim alışkanlıklarını değiştirdiğini ifade ederek bu bağlamda değişimin siyasal propaganda yapımcılarının ve yöntemlerinin de değiştiğini bu doğrultuda sosyal medyanın azımsanmayacak derecede siyasal propaganda aracı olduğunu vurgulamıştır. Siyasal sistemin baş aktörleri, siyasal mesajlarını ve faaliyetlerini bu alan aracılığıyla yönetilenlere duyurarak, sosyal medyayı aktif olarak kullandıklarını belirtmiştir. Örneğin 2016 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen başkanlık yarışını kazanan Donald Trump, yeni medya teknolojilerini kullanarak yürüttüğü seçim kampanyalarında etkin bir rol oynamıştır. Trump Twitter'da

10,3 milyon takipçiye sahipken, Clinton'ın 7,84 milyon takipçisi vardı. Trump, Clinton'a göre yüksek düzeyde hashatg kullanarak Twitter'da daha aktif olmayı başarmıştır. Trump seçim sonrası Facebook ve Twitter'ın önemini sıklıkla dile getirerek, Twitter' da destek toplarken, Facebook sayesinde ise bağış topladıklarını ifade etmiştir(Tuna ve Kızıl, 2019). Yine 2020 yılında gerçekleşen ABD başkanlık seçimlerinde de Joe Biden ile yarış halinde olan Donald Trump'ın bu seçimlerde de sosyal medyayı özellikle Twitter'ı çok aktif bir şekilde kullandığını ifade edebiliriz. Çok yakın bir zamanda da Rusya ile savaş halinde olan Ukrayna başkanı Zelenski'nin, Twitter'da yaptığı paylaşımlar doğrultusunda Rusya'nın Ukrayna'ya karşı haksız işgalini tüm kamuoyuna ve dünyaya duyurmak için sosyal medyayı aktif bir şekilde kullandığını söyleyebiliriz.

Sosyal medya araçları ve bu araçların kapsadığı alanların genişlemesiyle birlikte politika ve toplumsal hareketler süreci içerisinde önemli bir konuma gelmiştir. Özellikle darbe girişimlerinde sosyal medya platformları halkı bilgilendirme, iletişimi sağlama ve örgütlenme açısından önemli bir rol üstlenmiştir. Bunun en somut örneği Türkiye'de gerçekleştirilmeye çalışılan 15 Temmuz darbe girişimidir. 15 Temmuz darbe girişiminin, istenildiği gibi sonuçlanmamasında sosyal medyanın etkisi oldukça büyüktür. 15 Temmuz'da Genelkurmay Başkanlığı Karargâhında, kendilerini Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Yurtta Sulh Konseyi olarak tanımlayan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) mensubu bir grup subay tarafından başlatılan darbe girişimidir. Bu girişim 15 Temmuz Cuma günü saat 22.00'da başlayıp, 16 Temmuz Cumartesi günü saat 20.02'de bertaraf edilmiştir (Nisan ve Şeker, 2017; Durna, 2018). Darbenin olduğu gece Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan saat, 00;26'da CNN Türk Ankara Temsilcisi Hande Fırat'a Apple'ın sadece Apple kullanıcıları için hizmet verdiği bir konuşma servisi olan Facetime uygulaması ile görüntülü bağlanarak Türk milletinin örgütlenip sokağa çıkması için sosyal medya ağları üzerinden çağrıda bulunmuştur. Erdoğan'ın çağrısından sonra halk şehir meydanlarına çıkmış ve kısa zaman içerisinde sosyal medya platformları aracılığıyla ülke geneline yayılmıştır (Acar,2018; Köse, 2018). Burada bir devleti liderinin sosyal medya aracılığıyla halkı örgütleyip girişimi engellemeye çalıştığını ifade etmek doğru olacaktır. Aynı zamanda sadece örgütlenme ile kalmayıp 15 Temmuz gecesi darbecilerin nerede olduğu, halkın toplanma noktalarına dair bilgiler sosyal medya aracılığıyla paylaşılmıştır. Halk; TRT binası, havalimanı ve köprülerin darbeciler tarafından işgaline ilişkin bilgileri sosyal medyadan öğrenerek ilgili yerlere akın etmiştir (Sungur, 2017). Darbe girişimi süreci içerisinde insanlar Twitter, Instagram, Facebook ve Whatsapp vb.

gibi çeşitli sosyal medya platformlarıyla sürece dâhil olarak girişime engel olmaya çalışmışlardır. Örneğin; Twitter üzerinde oluşturulan hashtaglerle halk mobilize olarak darbeciler etkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır. Twitter’da oluşturulan ilk hashtag #DarbeyeHayır şeklindeydi bu hashtag darbeciler tarafından Boğaz Köprüsü’nü tanklarla kapatılmasına tepki olarak atılmıştı. Daha sonra çeşitli hashtagler de kullanılmıştır. Örneğin; darbecilerin Atatürk Havaalanını kapattığına dair haberler üzerine #AtatürkHavalimanı hashtagi ile halk havalimanına, darbecilerin bulunduğu Vatan Caddesi’ne halkı yönlendirmek için de #VatanCaddesi hashtagi kullanılmıştır (Devran ve Özcan, 2016). 16 Temmuz’da atılan tweetler yüzde 223 artarak 15-17 Temmuz arasında toplam 34.818.329 tweet atılmıştır. Atılan bu tweetlerle 15 milyarlık bir kitleye ulaşılmıştır. Twitter üzerinden paylaşılan videolar, görseller insanları harekete geçirecek bir motivasyon yaratarak, yapılan birlik beraberlik mesajlarıyla halkın sokağa çıkma sayısı artmıştır (Yolcu, 2023). Facebook üzerinden de 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili sayfalar açılıp binlerce kişinin takip ettiği bir platform haline gelmiştir. Bu sayfalar doğrultusunda insanlar iletişime geçerek hareket etmiştir. Aynı zamanda halk “15 Temmuz”, “15 Temmuz Diriliş Grubu”, “15 Temmuz Destanı” gibi gruplar oluşturup burada bir araya gelerek geceyle alakalı fotoğraf, bilgi görüntü ve video paylaşımı yapmışlardır. Instagram aracılığıyla da insanlar bulundukları yerlerden fotoğraf ve hikâye (kısa video) paylaşımı yapmışlardır (Tan, 2019). Yine aynı şekilde sosyal medya platformlarından biri olan Whatsapp aracılığı ile insanlar birbirleriyle iletişim kurarak bilgi alışverişini sağlamışlardır. Whatsapp’ın grup oluşturarak birden fazla kişiyle aynı anda mesajlaşma özelliği ile siyasiler, habercileri ve sivil halk toplu hareket etme fırsatı bulmuştur. Örneğin meclisin bombalanmasıyla siyasiler Whatsapp grupları kurarak haberleşme sağlamışlardır. Yine darbenin yaşandığı gece TRT ekranlarında Tijen Kardeş’a baskı yoluyla darbe bildirisini okutan askerler tarafından rehin alınan habercilerden bazıları telefonlarını gizleyerek Whatsapp gruplarına o an yaşadıklarını, nerede rehin alındıkları ve kişisel durumlarıyla alakalı bilgilendirmelerde bulunmuşlardır (Kurt, 2017).

Sosyal medya iş alanından, öğrenme alanına, alışveriş alanından hobi alanına kadar pek çok alanda kullanım çeşitliliği sağlamaktadır. Aynı zamanda sosyal medyanın kurumlar, kişiler ve toplumlar arasındaki iletişim boyutunu da değiştirdiğini söyleyebiliriz (Güzel, 2020). Bununla birlikte sosyal medya endüstrisinin, siyasal katılım süreçlerini, politik ifade biçimlerini ve rolleri etkileyip aynı zamanda; politik etkileri,

devlet, birey, toplum ve politik kurumlar arasındaki ilişki biçimini de değiştirdiğini görmekteyiz (Cihangir, 2020). Yapılan açıklamalar ve verilen örneklerden yola çıkarak sosyal medyanın hem ulusal hem de küresel ölçekte dünyayı etkisi altına alıp yön verdiği bir araç olarak kabul etmek çıkarabileceğimiz en kapsamlı yargı olacaktır. Sosyal medyanın bireysel, toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevleri bakımında birçok alanı etkileyip değiştirmesi yenedünya düzeninin bir parçası olduğu gerçeğini ispatlar niteliktedir. Bu yenedünya düzeninde özellikle sosyal medyanın politika üzerindeki etkisi araştırma kapsamında irdelenerek merak konusu olmuştur.

Politika Kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük' e (TDK, 2022) göre politika üç tanımla ifade edilmektedir. Bunlar; (1) “Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa.” (2) “Davranış biçimi, düşünce yapısı.” (3) “Bir hedefe varmak için karşındakilerin duygularını okşama, zayıf noktalarından veya aralarındaki uyumsuzlıklardan yararlanma vb. yollarla işini yürütme.” TDK’da siyaset kavramı ise iki tanımla ifade edilmektedir. Bunlar; “Politika” ve “Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş ve anlayış.” Yukarıda tanımlanan politika kavramının ortak paydası devlet işlerine yönelik faaliyetlerin planlanması, düzenlenmesi ve yürütülmesi ilgili esaslar içerdiği görülmektedir.

Siyaset kelimesi farklı kavramlar şeklinde ifade edilmektedir. Örneğin “politika” kavramı siyaset kavramı yerine koyularak aynı anlamda kullanılmaktadır. Türkiye’de de politika kavramı siyaset kavramı yerine kullanılmaktadır (Erdem, Görün ve Karan, 2023). Günümüzde politika ve siyaset kavramları her ne kadar eş anlamlı kullanılsa da bu kavramların kökeni ve kültürleri farklıdır. Siyaset kelimesi Arapça bir kelime olmakla birlikte “at eğitimi” anlamına gelmektedir ve Arap toplumunda siyaset, rezil etmek anlamında kullanılmaktadır. Eski Mısır’da taş kabartmalarda firavunların yüksek dereceli siyasi yöneticilerin bir elinde kamçı bir elinde dizgin tutar şeklinde tasvir edilmeleri, siyaset kavramının anlamının Araplara eski Mısırlılardan geçmiş olabileceği savını düşündürmektedir. Bununla birlikte Türk-Osmanlı kültüründe siyaset kelimesi devlet yönetiminin yanında kamu düzenini sağlamak için verilen cezaları da ifade etmektedir (Akyüz, 2009; Aköz, 2018).

Siyaset köken olarak Arapça bir sözcük olmasına karşılık, politika İtalyanca'dan dilimize girmiştir (Tural ve Karakütük, 1991). Politikanın kökü ise Eski Yunan'daki şehir devletlerini tanımlayan “polis”; yurttaş için kullanılan “polites”; devlet yapısı, siyasal rejim ve anayasa anlamında ifade edilen “politeia”; vatandaşlık hakkına ilişkin şeyler, devlet yapısını ve egemenlik hakkını ilgilendiren her şey anlamındaki “politica” ile politika sanatı anlamındaki “politikè” kelimeleriyle aynı kökten gelmekte olup polis/devlet'in yönetimine ilişkin işler, devletle ilgili faaliyetler anlamında kullanılmaktadır (Dursun, 2018). Bir sosyal bilim dalı olarak politika yukarıda yapılan tanımlamalar ve kelimelerin içerdikleri anlamlar bakımından; karar verme, uzlaşma, yönetim, çatışma gibi birçok kavramı içeren geniş bir alanı temsil etmektedir.

Politika ve Eğitim

Eğitimin bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasal işlevleri vardır. Eğitimin devletin bir işlevi olması, eğitimin siyasal bir nitelik kazanmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte eğitimin siyasal işlevlerinin özünde; bireylerin devlete karşı görev ve sorumluluklarının farkında olan, iyi bir vatandaş, bilinçli ve duyarlı bir seçmen, etkili bir lider yetiştirmek amaçlanmaktadır (Ballı ve Kartal, 2020). Tarih boyunca toplumların temel amaçlarından biri siyasal sistemi ve toplum beklentilerini benimsemiş iyi birer vatandaş yetiştirmek olduğu için özellikle son 20 yılda eğitim sistemlerinde etkili ve aktif vatandaş olma bilincine önem verilmesi doğrultusunda çabaların arttığı gözlenmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012). Toplumlarda devlet kurumlarının ortaya çıkmasıyla birlikte eğitimin siyasal işlevi başlamış, milliyetçilik ve demokrasinin gelişmesiyle önem kazanmıştır. Aynı zamanda her toplumun eğitim sisteminde o toplumun anayasasında yer alan siyasal sistemi benimseyen, sisteme bağlı ve sistemin gelişmesinde liderlik yapacak iyi yurttaş yetiştirmek olduğu belirtilmiştir (Şirin, 2008). Modern devletler eğitim politikaları vasıtasıyla ihtiyaç duydukları yurttaşlık kültürüne sahip, medeni haklarını kullanma bilinci, özgür düşünce ve temel siyasal bilgilerle donatılmış bireyleri yetiştirmede eğitim kurumlarından yararlanmaktadırlar (Hatipoğlu, 2016). Devletin eğitim kanalıyla vatandaşların kontrolünü sağlamasıyla ilgili olarak Platon'un Devlet'i, siyaset ve eğitim felsefesi alanında ele alınmış önemli bir eserdir. Bu eser siyaset felsefesi kitabı olarak ele alınmış olsa da Platon bu eserde kendi ideal devletini tasarlarken, devlette rol üstlenecek bireylerin seçilmesi ve yetiştirilmesiyle alakalı eğitimsel bilgiler

vermekle birlikte vatandaşlara ne öğretilip ne öğretilmeyeceği, öğretim yöntemlerinin seçimi ve uygulanması ile ilgiler bilgileri de içermektedir (Aypay, 2015).

Bireylerin siyasal yaşama ilişkin ilk farkındalıkları ailede başlayıp okullardaki yurttaşlık/vatandaşlık bilgisi derslerinin siyasal sistemle ilgili öğrenmeyi teşvik ettiği ifade edilmiştir (Türköz ve Türköz, 2022). Parlak (2005), çocuğun siyasal terbiyesinin genel terbiye işlevlerinin bir parçası olduğunu ve çocuğun ailesinden sonra ikinci kez okulda otorite ile tanışacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte çocuğun otorite içeren konumlarda ne kadar süre söz söyleyebileceği, devletin gerçeğini nasıl anlaması ve anlamlandırması gerektiğini, vatandaş olarak sahip olduğu hak ve görevleri vb. konular hakkında ilk veri ve izlenimlere okulda sahip olmaya başladığını vurgulamaktadır.

Günümüz dünyasında akademik bilgi yanında becerilerle de donatılmış bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçtan dolayı eğitim kurumlarının hedef alanını 21. yüzyıl becerileri teşkil etmektedir. Öte yandan siyasal gelişmelerin toplum hayatındaki yeri ve bireylerin siyasete yönelik tutumları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda öğretim programlarına siyasetle ilişkili olan politik okuryazarlık becerisine yer verilmeye başlanmıştır (Avcı ve Geçit, 2022). Tarhan (2015), politik okuryazarlığa vurgu yaparak, politikanın günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasını olduğunu ve sosyal hayatın nasıl işlediğini anlamak için eleştirel düşünme becerisine ve temel politik bilgiye sahip olmanın gerekliliğini vurgulamıştır. Bu gereklilikten dolayı öğrencilere erken yaşlardan itibaren politik eğitim verilmesini ifade etmiştir. Politik eğitimin amacı bireyleri politikacı olarak yetiştirmek değildir. Buradaki asıl amaç bireyleri gereken politik bilgi ve becerilerle donatmaktır. Donatılan bu bilgi ve becerilerle bireylerin politik görüş ve politik davranışları belirgin hale gelir. Aynı zamanda oy kullanma ve politik işleyiş açısından da politik katılımcılığı destekler (Yavaş, 2021).

Altan (2011), eğitimin en önemli işlevinin, siyasal sosyalleşmeyi sağlamak olduğunu söyleyerek; eğitim kanalıyla ülkenin siyasal yapısını, işleyişini öğrenen bireyin siyasete daha fazla katılım sağlayacağını ifade etmiştir. Doğan (2015), ise siyasal sosyalleşmeyi farklı şekillerde ortaya çıkabileceğini ifade ederek bunları; sürece dâhil olma ya da süreç dışında kalma, anlama, sorgulama, eleştirme, kabul veya reddetme şeklinde belirtmiştir. Aynı zamanda siyasal sosyalleşmenin diğer sosyalleşme süreçleri gibi bilinçli/bilinçsiz, açık/örtülü bir şekilde öncelikle ailede başladığı fakat formel eğitimde de devletin yetiştirmek istediği insan tipi bakımından böyle bir işlevi de

bulunduğunu vurgulamıştır. Turhan (2009), eğitim ve siyasetin birbiri ile ilişki içerisinde olan kurumlar olduğunu ifade ederek eğitimin, siyasal işlevleri açısından değerlendirildiğinde iki görevi olduğundan bahsetmiştir. Bu görevlerden birincisi mevcut siyasal sisteme sadakati sağlamak, ikincisi de liderlerin seçimi ve eğitilmesiyle ilgili olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca demokratik rejimlerde eğitimin, seçmen yetiştirmek gibi siyasal bir işlevinin olduğunu da belirtmiştir. Gül, (2010) de eğitimin, mevcut düzene bağlılığı sağlama ve lider yetiştirme gibi siyasal bakımdan iki görevi olduğunu açıklayarak; eğitimin siyasal işlevinin, devletin kendisini yaşatması ile alakalı olduğunu ve her düzenin yetiştirdiği gençlikten kendini korumasını beklediğini belirtmiştir. Bununla birlikte iyi vatandaş ve bilinçli seçmen yetiştirmeyi amaçladığını ifade etmiştir.

Eğitim, toplumun siyasal bilincini arttırarak siyasal tercihlerinin oluşmasını sağlar ve bunun sonucunda bireylerin siyasete aktif katılımını sağlarken siyasal düşüncelerinin oluşmasında da önemli bir görevi üstlenmektedir (Gökdaş, 2019). Eğitim, bireyleri siyasal iktidarın ve toplumda güce hakim olan kesimlerin ideolojik dünyasına entegre etmek bununla birlikte bireyin, siyasal ve toplumsal sisteme uymasını ve sürekliliğini sağlamak için kullanılmaktadır (Akın ve Arslan, 2014). Eğitim süreci bilinçli bir şekilde siyasal kültürün yeni kuşaklara ve siyasal sisteme katılacak yeni bireylere aktarıldığı bir etkinlik olarak ifade edilmektedir. Okulun eğitim sürecinde öğretmen, okul çevresi ve müfredat programı siyasal toplumsallaşmayı yürüten faktörlerdir. Özellikle okulların müfredat programları “iyi vatandaş” yetiştirme imgesi üzerine kuruludur. İyi vatandaş, siyasal sistemin ideal olarak betimlediği tutum ve değerlere sahip, bireyden istenilen davranışları sergileyebilen kişi olarak belirtilmiştir (Dursun, 2018, s. 100). Doğanay, Çuhadar ve Sarı (2007), okullarda politik bilgi ve katılımı, demokrasinin temel biçimini öğreterek, öğrencilerin görüşlerine değer vererek ve onları karar alma süreçlerine katarak, farklı görüşleri tartışarak ve programda vatandaşlık bilgi ve uygulamalarına yer vererek sağlanabileceği ifade etmektedir. Özdemir (2022), kısaca politika eğitimini öğrencilerin politik süreçlerle ilgili bilgi edinebilecekleri, politik kültür içerisinde nasıl bir rol üstleneceklerini, politik konularda muhakeme yapma ve politik süreç içerisinde nasıl davranılması gerektiğini ve karar alacakları konuları öğrenebilecekleri bir süreç olarak ifade etmiştir.

Politik Okuryazarlık

Eğitim meselesi olarak görülen okuryazarlık, okuma ve yazma kavramlarından öte daha farklı bir anlam içeriğine sahiptir. Okuryazarlığın hali hazırda var olan bir alfabesi yoktur. Bu yüzden zaman, zemin, kişiler ve olaylar okuryazarlığın alfabesini oluşturan özneler olabilirler. Bu özneler durağan anlama sahip değildir. Aksine sürekli kendini yenileme, anlamlandırma ve inşa etme gerekliliği içerisinde hareket etmektedir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

Okuryazarlık kâğıda aktarılan söz olmanın ötesinde bir kavramdır, insanın içselleştirerek deneyimlerine aktardığı devingen bir sistem olarak kabul görmektedir (Sanders, 210). Sağlamgöncü (2023), bireyin okuryazar olmak için yazılı harf sembollerini anlamlandırabilmesi ve sesleri harflere dönüştürebilmesi gerektiğini vurgularken; 21. yüzyılın yeni okuryazarlık becerilerinin, okuryazar olma durumundan çok daha geniş bir anlamı olduğunu ifade ederek, yeni okuryazarlığın bireyin yaşamda karşılaştığı sembolleri, nesneleri, olayları ve toplumsal ilişkileri anlamlandırmasıyla alakalı beceriler olduğunu vurgulamıştır.

Geleneksel okuryazarlık değişen dünyanın getirisi olan teknolojik gelişmelerle birlikte kendi içinde daha fazla anlam kazanarak farklı okuryazarlık türlerinin doğmasına neden olmuştur. Bu türler görsel okuryazarlık, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, medya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı ve politik okuryazarlık gibi okuryazarlık türleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda okuryazarlık türlerinden biri olan politik okuryazarlık çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Politik okuryazarlık; bir toplumda yaşayan bireyleri o toplumun siyasi yapısını anlayabilen, analiz eden, tartışan ve karar alma süreçlerine aktif bir şekilde katılım sağlama olarak tanımlanmaktadır (Aslan, 2019). Politik okuryazar birey içinde bulunduğu durumu anlamakla kalmaz aynı zamanda aktif ve etkili bir şekilde içinde bulunduğu duruma dâhil olup yönetimi de eline alır. Politik okuryazarlık yeteneğine sahip birey başkalarının düşüncelerini anlayabilen, başkaları üzerindeki etkisini fark edebilen ve onlara ahlaki çerçevede cevap verebilme becerisine sahiptir (Kuş, 2013). Politik okuryazarlık sadece politik bilgi, politik kurumların ve hükümetin işleyişini bilme olarak tanımlanamaz bilgi ve beceri ve değerlerle de alakalıdır. Politik okuryazarlık becerisi bireye siyasal sistemde alınan kararlarda etkili olma yeterliliğini kazandırmaktadır

(Görmez, 2018). Ayrıca toplumun merkezinde olan vatandaşın toplumsal kurumlar içerisinde yer alması ve bu kurumlara aktif olarak dâhil olması, politik katılım, hak ve sorumluluklarının bilinçli bir şekilde kullanabilmesi için politik okuryazar olması ihtiyaç olmaktan çok zorunluluktur (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik okuryazarlık siyasal sistemleri anlama ve siyasal bilgileri benimsemekten ziyade, siyasal araçları ve siyasi süreç içerisindeki bağlantıları anlamayı içerir. Bununla birlikte kararların ne şekilde alındığı ve sorunların nasıl çözüldüğünü bilen kişi politik okuryazar olarak tanımlanmaktadır (Faiz ve Dönmez, 2018).

Tarhan (2015), politik okuryazarlığı öğrencilerin yaşamları içerisinde gerekliliği söz konusu olan politika konularını öğretmede bir araç olduğunu ifade etmekle birlikte politik okuryazar bireyler yetiştirmek için erken yaşlardan itibaren politik eğitim verilmesine vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda politikanın özünü tartışma olarak tanımlayarak ilköğretimden itibaren sistemli bir şekilde politika eğitimi verilerek gençlere seviyeli ve tutarlı tartışabilmeyi ve farklı düşüncelere saygılı olmayı öğretilebileceği ifade edilmektedir. Akhan da (2011), politik eğitimin erken yaşlarda verilmesinin öneminden bahsederek ilköğretim öğrencilerinin hükümetin yaptığı çalışmalar, politik süreçler ve politik kararlar hakkında temel bilgilere sahip olması ve öğrendikleri bilgilerin öğrenciler tarafından sorgulanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Ülkemizde ilkokul ve ortaokul düzeyinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ve lise düzeyinde Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programında politik okuryazarlığa doğrudan ve dolaylı olarak vurgu yapılmıştır. Öğrencilerin politik okuryazar bir birey olarak yetiştirilmesi ve yaşadıkları toplumda aktif bir şekilde yer almalarının istenmesi ve bu durumun eğitim programlarına yansımış olması politik okuryazarlığa verilen önemin ciddiyetini göstermektedir.

Türkiye de olduğu gibi diğer ülkelerde de politik okuryazarlığa önem verilmekte olup bu becerinin eğitime yansıtılması gerekliliği arz edilerek politik eğitimin benimsenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Örneğin 1970’lerde İngiltere’de siyasi eğitim gerekli görülerek siyasi okuryazarlık programı ile 2002’den itibaren ortaöğretim kurumlarında vatandaşlık dersi zorunlu hale getirilmiştir. Öğrencileri siyasi okuryazarlığa teşvik etmeyi amaçlayan müfredat geliştirme projesi yapılarak “Kamusal Teşhir” ders modeli olarak alternatif bir yaklaşım önerilmiştir. Geliştirilen proje ve yaklaşımla hem

süreci hem de ürünü vurgulayarak, öğrencileri yaşam hakkında politik bir bakış açısıyla düşünme ve konuşmak için gerekli dil, kavramları, tartışma biçimleri ve becerilerle tanıştırmayı amaçlamaktadırlar (Davies ve Hogarth, 2004).

Öğretim Programlarında Politik Okuryazarlık

1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu'nda ifade edilen Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim, öğretim programları incelendiğinde “haklarını bilen, haklarını koruyan, sorumluluklarını yerine getiren, aktif vatandaş olarak yaşadıkları ülkenin iktisadi kalkınmasına katkıda bulunan” bireyler yetiştirilmesi amaçları göze çarpmaktadır (MEB, 2018). Politik okuryazarlık bağlamında Türkiye'deki öğretim programları incelendiğinde eğitimin amaçlarından biri de vatandaş temelli bir birey yetiştirmek isteğidir. Bu bağlamda öğretim programlarında bir vatandaş yetiştirme ve vatandaş eğitimi verme görevi üstlenildiğini söyleyebiliriz. Avrupa'da okulda vatandaşlık eğitimi ile ilgili 2012 Eurydice raporu, vatandaşlık eğitiminin bütün ülkelerde ulusal müfredatın bir parçası olduğunu ifade ederek; okullarda bağımsız bir konu olarak, başka bir dersin veya öğrenme alanının parçası olarak ya da müfredatlar arasında bir boyut olarak üç ana yaklaşımla sunulduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte vatandaşlık eğitiminin bazı ülke ve bölgelerde zorunlu bir ders olarak verilip, bazen ilköğretim düzeyinde verildiğini ama daha çok ortaöğretim düzeyinde başlandığını vurgulamıştır (Eurydice, 2012).

Avrupa'da Vatandaşlık Eğitimi (Citizenship Education in Europe) adlı çalışmada vatandaşlık eğitiminin bileşenlerinden bahsedilirken politik okuryazarlık da bu bileşenlerin içine dâhil edilmiştir. Vatandaşlık eğitiminin hedefleri ve içeriği Avrupa'da farklılık göstermekle birlikte konu alanının temel amacı genellikle gençlerin yaşadıkları toplumun kalkınmasına ve refahına katkı sağlayabilecek aktif vatandaşlar olmalarını sağlamaktır. Bununla birlikte vatandaşlık eğitiminin genel olarak dört ana unsur kapsadığı anlaşılmaktadır. Bunlar: politik okuryazarlık, eleştirel düşünme ve analitik beceriler, tutumlar ve değerler ve aktif katılımıdır (Eurydice, 2012).

Eurydice raporunda İlk hedef politik okuryazarlığın geliştirilmesidir. Genellikle insan hakları, ulusal anayasalar, vatandaşları hakları ve sorumlulukları gibi sosyal, politik ve sivil kurumlar gibi konuların öğrenilmesini içerir. İkinci hedef olarak gençlerin sosyal ve politik konularda bilgiler analiz edip değerlendirmesine izin verildiğinden, eleştirel

düşünme politik okuryazarlığı geliştirmek için kritik bir önem taşımaktadır. Üçüncü hedef ise öğrencilerin okullarda vatandaşlık eğitimi yoluyla kazanmaları gereken değerler, tutumlar ve davranışlarla ilgili olmakla birlikte saygı ve karşılıklı anlayış, ahlaki sorumluluklar ve başkalarıyla dayanışma ruhunu geliştirmekle ilgilidir (Eurydice, 2012).

Ülkemizde öğretim programlarının vatandaş temelli bir birey yetiştirme isteği, programların yetkinlikleri içerisinde de yer almaktadır. 2018 öğretim programında yer alan Türkiye Yeterlilikler çerçevesi içerisinde yer alan sekiz anahtar yetkinliklerinden biri olan “Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinliklerin” doğrudan politik okuryazarlık becerisine vurgu yaptığını söyleyebiliriz. Örneğin “gerektiğinde çatışma çözecek özelliklerle donatılma, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgi, demokratik ve aktif katılım, medeni hayata tam olarak katılma” ifadeleri politik okuryazar olan bir vatandaşta olması gereken özelliklerinden bazılarıdır (MEB, 2018).

Her ne kadar çalışmanın örneklem grubunu lise öğrencileri oluştursa da bu öğrenciler daha önceki eğitim seviyelerinde ilkökul düzeyinde aldıkları derslerde doğrudan veya dolaylı bir şekilde politik okuryazarlıkla karşılaşmışlardır. Bu durum öğrencilerin politik okuryazarlıklarını şekillendirerek şu anki politik okuryazarlıkla ilgili durumlarına etki ettiğini söyleyebiliriz. Bu sebeple ilkökul düzeyinde yer alan İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi, ilkökul ve ortaokul düzeyinde yer alan Sosyal Bilgiler dersi ve ortaokul düzeyinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi politik okuryazarlık bağlamında incelenmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Politik Okuryazarlık

Türkiye’de ilkökul ve ortaokul düzeyinde okullarda vatandaşlık eğitimi bağlamında politik okuryazarlık becerisinin öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı derslerden biri de sosyal bilgiler dersi. Disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulan sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin geleceğe yönelik hazırlanmasını ve onların siyasete ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesini sağlayan, aktif ve etkili vatandaş olarak yetiştirilmesini amaçlayan bir ders olmakla birlikte aynı zamanda öğrencilerin sorgulama ve değerlendirme becerilerini geliştirerek politik okuryazarlık becerisini kazandırdıkları bir derstir (Gürel ve Demir, 2022). 2018 yılında revize edilen sosyal bilgiler eğitim programında politik okuryazarlık becerisine doğrudan yer verilmiştir. Yukarıda bahsettiğimiz “Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler” Sosyal Bilgiler Öğretim

Programı içerisinde de yer almaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının özel amaçları dikkate alındığında amaçlar içerisinde politik okuryazarlık becerisine yer veren ifadeler görülmektedir. Bu ifadeler şu şekilde açıklanmıştır.

- Sosyal bilgiler öğretim programı “haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren” vatandaşların yetiştirilmesini amaçlarken politik okuryazar bireyin; politik bilgi, politik katılım ve politik sorumluluk becerilerine sahip olmasını ifade ettiğini söyleyebiliriz.
- Sosyal bilgiler öğretim programı “hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu ve yasalar önünde tüm kişi ve kuruluşların eşit olduğunu bilen” vatandaşlar yetiştirilmesini isteyerek, politik okuryazarlığın politik bilgi boyutuna vurgu yapmaktadır diyebiliriz.
- Sosyal bilgiler öğretim programı “katılımın önemine inanan ve sorunların çözümü için görüş belirten” vatandaşların yetiştirilmesini amaçlarken politik okuryazar bireyin, politik katılım sağlamada ve sorunların çözümünde etkili bir birey olarak tanımlandığını ifade edebiliriz.
- Sosyal bilgiler öğretim programı “ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik ve cumhuriyet gibi kavramları kavrayarak yaşamalarını demokratik kurallara göre düzenleyen” vatandaşların yetiştirilmesini amaçlarken politik okuryazarlığın, politik bilgi ve politik katılım becerisine vurgu yapmaktadır diyebiliriz.
- Sosyal bilgiler öğretim programı “ülkesi ve dünyayı ilgilendiren konularda duyarlı olan” politik okuryazar vatandaşın hem yaşadığı ülkenin hem de diğer ülkelerin politik konularına hâkim olabileceğini söyleyebiliriz (MEB, 2018).

Yukardaki ifadelerden de görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersinin özel amaçları içerisinde de politik okuryazarlık becerisine dair ifadelerin bulunmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi 4. sınıftan 7. sınıfa kadar sarmal bir şekilde devam eden yedi öğrenme alanı bulunmaktadır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı içerisinde doğrudan verilen okuryazarlık becerisi diğer öğrenme alanları içerisinde dolaylı bir şekilde yer almaktadır. Bu öğrenme alanları içerisinde yer alan; Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında politik okuryazarlığa dair

kazanımlara dolaylı bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Bu öğrenme alanları incelendiğinde bir vatandaş olarak aktif ve etkin katılım, hak ve sorumluluklar, farklı görüşlere saygı, kurumlar, yönetim birimleri, toplumsal ve sosyal dayanışma, kamuoyu ve problem çözme gibi kazanım ifadelerinin ve konuların yer aldığı görülmektedir (MEB, 2018). Özellikle 6. sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanı açıklama kısmında politik okuryazarlık becerisi doğrudan ifade edilmiştir. “Bu öğrenme alanı işlenirken eşitlik değeriyle eleştirel düşünme ve politik okuryazarlık becerilerinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır” (MEB, 2018). Etkin vatandaşlık öğrenme alanı siyaset, hukuk gibi disiplinleri içeren vatandaşlık kavramına odaklı bir şekilde yapılandırılmıştır. Genel bağlamda bu öğrenme alanı içerisinde kazanımlar doğrultusunda; vatandaşlık sorumluluğunu bilme, sorunların çözümlerinin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde savunulması gerekliliğinin fark ettirilmesi amaçlanmaktadır.

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Politik Okuryazarlık

Politik okuryazarlık becerisi her ne kadar 2018 yılında revize edilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında alana özgü bir beceri olarak doğrudan yer alsa da diğer derslerin öğretim programlarında bu beceri doğrudan ele alınmayıp ünite, tema, konu ve kazanımlar içerisinde politik okuryazarlık, doğrudan ve dolaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu derslerden bir tanesi de İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersidir.

İlkokul dördüncü sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Öğretim Programının Özel Amaçlarında “hak ve özgürlüklerin kullanan, aktif yurttaş olan, adalet ve eşitliği gözetken, karar alma süreçlerine katılan, sorun çözen ve sorumluluk üstlenen” bireyler yetiştirme amacına dikkat çekilmiştir (MEB, 2018). Aynı zamanda programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlarda da “insan hakları, yurttaşlık ve demokrasiye ilişkin kavramların ele alınması, Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumlulukların yerine getirilmesine” vurgu yapılmıştır (MEB, 2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi “İnsan Olmak, Hak, Özgürlük ve Sorumluluk, Adalet ve Eşitlik, Uzlaş, Kurallar ve Birlikte Yaşam” olmak üzere altı üniteden oluşmaktadır. Üniteler kapsam bakımından incelendiğinde “hak ve özgürlükleri bilen ve bunlara saygı duyan, sorunlara çözüm önerileri sunan, sorunları çözen, kurum ve kuruluşları tanıyan, yurttaş olma sorumluluğuna sahip ve aktif yurttaşlık” şeklinde ele alınmıştır (MEB, 2018). Öğretim programının özel amaçları ve dersin ünitelerinin temelinde etkili bir vatandaş yetiştirme amaçlanmaktadır. Etkili vatandaş yetiştirme, politik okuryazarlık becerisi bağlamında

incelendiğinde doğrudan ve dolaylı bir şekilde politik okuryazarlığa vurgu yapıldığı görülmektedir. Öğretim programında tanımlanan vatandaşın aynı zamanda politik bir okuryazar birey olarak şekillenmesine vurgu yapılmaktadır. Yapılan politik okuryazarlık tanımlamalarından ve öğretim programının ünite kazanımlarından yola çıkarak öğrencilerin, hükümetin işleyişini, hak ve özgürlüklerini bilen bir vatandaş olarak politik bilgiye sahip olan; ülkesine karşı sorumluluklarını yerine getiren ve sorunlarını çözen bir vatandaş olarak politik farkındalığa ve aynı zamanda aktif yurttaş olarak katılım gösterme bakımından da politik katılıma sahip olan bireyler olarak yetiştirilmesinin amaçlandığını söyleyebiliriz.

T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Politik Okuryazarlık (Ortaokul 8.Sınıf)

Ortaokul 8. sınıf düzeyinde verilen Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programının özel amaçları içerisinde; insan hakları, ulusal egemenlik, tam bağımsızlık, milliyetçilik, demokrasi, çağdaşlık, laiklik ve cumhuriyet kavramlarının Türk milleti için ifade ettiği anlam ve kavramlarının öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir (MEB, 2018). Aynı zamanda öğrencilerden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yetire getiren, milli bilince sahip, milli manevi ve evrensel değerleri benimseyen birer vatandaş olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2018).

Vatandaş temelli birey yetiştirmek istenmesi eğitimin en temel amaçlarından birisidir. Bu bağlamda dersin amaçları politik okuryazarlık açısından ele alındığında politik okuryazarlık kavramına doğrudan bir vurgu yapılmamış, fakat dolaylı da olsa politik okuryazarlık becerisine değinilen noktalar olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle demokrasi ve cumhuriyet gibi politik kavramlara hâkim olma, vatandaş olarak haklarını bilme ve bu haklarını kullanma, politik okuryazar bireyin sahip olması gereken özelliklerdendir. Dersin “Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” ünitesi altında yer verilen “Çağdaşlaşan Türkiye’nin temeli olan Atatürk ilkelerini açıkla” kazanımı içerisinde devletin yönetim şeklinin benimsenmesi, vatandaşların cumhuriyetin niteliklerinin farkında olması ve her zaman her yerde sahip çıkmalarına vurgu yapılarak temel hak ve özgürlüklerin öneminden bahsedilmiştir (MEB, 2018). Politik açıdan okuryazar olan bir bireyin politik okuryazarlığı anlaması ve etkili bir şekilde kullanması için gerekli bilgiye sahip olması gerekir. Özellikle yaşadığı ülkenin yönetim biçimini,

yönetim biçimini oluşturan unsurları tanıması ve hâkim olması beklenir. Bu beklenti sadece politik bir bilgiyle sınırlı kalamayıp aynı zamanda politik bir katılımı temel hak ve özgürlükler çerçevesinde sorumlulukların da bilincinde olup bu sorumlulukların yaşama aktarılması politik okuryazarlık açısından önem arz etmektedir. Yine aynı ünitenin “ Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar” kazanımı içerisinde de çeşitli kurumların lağvedilerek yeniden oluşturulması ve süreç içerisinde yaşanan toplumsal sorunlar, ele alınan konulardan bazılarıdır (MEB, 2018). Bu bağlamda kurumları tanımak, işleyişlerini bilmek ve süreç içerisinde uğradıkları değişimlerle öğrencinin geçmiş ile şimdiki siyasi olaylar arasında bağ kurması açısından politik bilgiye sahip olmalarını politik okuryazarlık açısından değerlendirebiliriz. Diğer bir ünite olan “Atatürk’ün ölümü ve sonrası” ünitesiyle “Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri, demokrasinin gerekleri açısından analiz eder” kazanımında demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilere yer verilerek çok partili hayata geçiş süreci ile vatandaşların seçme ve seçilme haklarından tam anlamıyla yararlanmaları ele alınmıştır (MEB, 2018). Siyasi partilerin varlığı ülke demokrasisinde önemli bir yer teşkil etmekle birlikte öğrencilerin demokrasi düzenini oluşturan politik unsurlar hakkında bilgi sahibi olması, seçme ve seçilme davranışlarıyla politik süreçlere katılma ve aldıkları kararlarla ülke yönetiminde söz sahibi olmaları politik anlamda okuryazar bireyi tanımladığını ifade edebiliriz.

Demokrasi ve İnsan Hakları Dersinde Politik Okuryazarlık

Orta öğretim müfredatında seçmeli ders olarak verilen Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programında da politik okuryazarlık becerisi doğrudan ifade edilmeyip temalar ve kazanımlar içerisinde politik okuryazarlık bağlamında doğrudan ve dolaylı bir şekilde ele alınmıştır. Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programı incelendiğinde öğrencilerin, bilgiye dayalı ve değer temelli aktif vatandaşlar olarak yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Demokrasi ve İnsan Hakları dersi içeriğine bakıldığında; demokrasinin sadece bir politik yapı ve yönetim sisteminden oluşmadığı aynı zamanda bir yaşam tarzı olduğu ve yönetim sisteminin demokratik olmasının yetmeyeceğini, demokrasiyi yürütecek bireylerinde demokrasinin getirdiği bilgi, değer, tutum ve becerilerle donatılmış olması gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2013). Karababa ve Biricik (2022) politik okuryazarlığın sadece siyasi kurumları ve hükümeti tanımlamak olmadığı aynı zamanda hak ve sorumlulukları yerine getirmekle ilgili olduğunu ifade etmiştir.

Buna göre Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programı, politik okuryazarlık bağlamında ele alındığında yukarıda ifade edildiği gibi sadece bilgi temelli değil aynı zamanda bu bilgiyi hayata aktarip kullanabilecek beceriye sahip aktif vatandaşlar yetiştirilmek istendiğini söyleyebiliriz.

Demokrasi ve İnsan Hakları dersi, demokratik bir toplumda vatandaşı; sahip olduğu bilgi, beceri, değer ve tutumları eleştirel bir bakış açısıyla gözden geçiren ve doğru bilgilere akıl yürütme sonucunda ulaşan, katılımcı, aktif, özgür ve özerk bireyler olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda İnsan Hakları ve Demokrasi dersi ile öğrencilerin görev ve sorumlulukları sorgulamadan yerine getiren pasif vatandaşlar olarak değil hak ve özgürlüklerini bilen, kullanan ve çevresindekileri buna teşvik eden bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2013). Tarhan (2015) politik eğitim ve politik okuryazar bireyden bahsederken politik eğitimin üç ögesi olan bilgi, beceri ve tutumun ayrı ayrı önemli olup birlikte geliştirilmesi gerektiğini ve politikanın günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade ederek bireylerin eleştirel düşünme becerisi ve politik bilgiye sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Politik okuryazar bireyin özellikleri dersin kapsamında incelendiğinde doğrudan politik okuryazarlık kavramına temas edilmese bile; eleştiren, aktif katılım sağlayan, hak ve özgürlüklerin bilincinde olan vatandaşa vurgu yapmasından dolayı politik okuryazar bireylerin yetiştirilmesi hedeflendiğini söyleyebiliriz.

Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programının kapsamı temalar üzerinden organize edilmiştir. Organize edilen temalar kaynağını, insan haklarına dayalı çağdaş demokrasi anlayışı ve bu anlayışı davranışlarıyla hayata yansıtacak aktif demokratik vatandaşların sahip olması gereken bilgi, değer ve beceriler oluşturmaktadır (MEB, 2013). İnsan Hakları ve Demokrasi dersi beş temadan oluşmaktadır.

Demokratik Sistem ve Yaşayan Demokrasi: Demokrasinin anlamı, demokrasinin sadece bir yönetim sistemi olmadığı aynı zamanda bir yaşam biçimi olduğundan ve ülkedeki demokratik sistemin temel yapısı bu tema içerisinde ele alınmıştır (MEB, 2013). Özellikle demokrasinin anlamı ve yönetim sistemi hakkında bilgiye sahip olma politik okuryazarlık açısından bireyin politik bilgisini, yaşam biçimi haline getirme durumunu ise politik katılım şeklinde ele alabiliriz.

İnsan Hakları ve Özgürlükler: İnsan hak ve özgürlüklerin tarihsel süreç içerisinde gelişimi, demokrasi ile ilişkisi; insan hak ve özgürlüklerin bilinmesi, tanınması, korunması ve kullanılmasının demokrasi kültürünün geliştirilmesi açısından önemi ele alınarak devletin vatandaşa, vatandaşın devlete karşı olan sorumluluklarından bahsedilmiştir (MEB, 2013). İnsan hak ve özgürlüklerini bilme politik bilgiye sahip olma açısından ele alarak bu hak ve özgürlüklerin sorumluluk çerçevesinde kullanılması politik katılım bağlamında değerlendirilebiliriz

Demokrasiyi Yaşamak: Demokrasinin yaşayabilmesi ve gelişebilmesi için vatandaşların demokratik yaşama aktif katılımlarıyla mümkün olacağından ve genç vatandaşların siyasal hayata aktif katılımları gerektiği tema içerisinde ele alınmıştır (MEB, 2013). Genç bireylerin aktif bir vatandaş olarak demokratik yaşamın bir getirisi olan siyasal hayata katılımları politik okuryazarlık açısından politik katılımı ifade etmektedir.

Çeşitliliğe Çoğulcu Bakış: Bireylerin ve grupların diğerini ötekileştirmeden birlikte yaşaması gerektiği öğrencilerde yerel, ulusal ve evrensel boyutta kültürel farklılıklara saygı duyarak ön yargı, toplumsal dışlama ve ayrımcılıkla mücadele edip eşit bireyler olarak birlikte yaşama anlayışı ve becerisi geliştirmek bu temanın ana kapsamını oluşturmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yaşlı ve engelliler gibi dezavantajlı gruplara anlayış ve beceri geliştirmede bu temanın içinde ele alınmaktadır (MEB, 2013). Ötekileştirmeden farklılıklara saygı duyma ve birlikte yaşama kültürüne sahip olma toplumsal hayatın bir parçası olduğu gibi politik yaşamında bir parçasıdır, politik okuryazar birey aynı zamanda yelpazesi geniş olan bir toplumun renklerini politik hayattan ayrı düşünemez.

Barış ve Uzlaşma: Demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi, bireyler ve gruplar arasındaki anlaşmazlıkların çatışma ve şiddete dönüşmeden çözülebilmesi gerektiğini ve öğrencilere anlaşmazlıkların uzlaşmacı bir tavırla barışçıl yollarla çözme becerisi kazandırmak amaçlanmaktadır (MEB, 2013). Toplumsal hayatta olduğu gibi politik yaşamda da çeşitli çatışmalar ve anlaşmazlıkların yaşanması mümkündür politik okuryazar bir birey olarak olaylara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşma, çözüm önerileri sunma ve barışçıl yollarla problemi çözme politik okuryazar bir bireyin davranış özelliklerini yansıtmaktadır.

Yukarıdaki temaların kapsamları politik okuryazarlık bağlamında incelendiğinde politik okuryazarlığın alt boyutlarını oluşturan politik bilgi, politik katılım, politik uzmanlık, politik farkındalık ve politik ilgiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olduğunu söyleyebiliriz.

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Politik Okuryazarlık (Ortaöğretim)

Ortaöğretim düzeyinde verilen Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi konu ve kapsam bakımından tarihle alakalı olsa da yer yer politik okuryazarlığa dolaylı bir şekilde vurgular yapıldığını söylebiliriz. Özellikle dersi öğretim programıyla da ülke ve dünyanın bugünlere nasıl geldiği farkındalığını kazanarak, bugün olup bitenleri yorumlama ve geleceğe yönelik projeksiyonlar oluşturabilmeyi içeren tarih bilincine sahip öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Tarih dün olduğu gibi bugün de politikadan bağımsız düşünülemez. Çünkü tarih ve politika birbiriyle ilişkili bir yapıyı temsil etmektedir. Bu bakımdan öğrenciler yaşadığı ülkenin ve dünyanın politikası hakkında bilgi sahibi olmalı ve politik okuryazar bir birey olarak yorumlama ve eleştirme becerisiyle geleceğe taşıma, geleceği şekillendirme açısından önem taşımaktadır. Dersin diğer amaçları arasında ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını, milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarının bilincinde olan ve bunları yerine getiren bilinçli vatandaş yetiştirme amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Amaçlanan durum bir bakıma politik okuryazar bir bireyde olması gerekenleri tanımlamaktadır. Politik okuryazar birey yaşadığı toplum içerisinde bir vatandaş olarak kendisine verilen hakların ve sorumlulukların bilincindedir ve bunları nasıl kullanacağını da yine kendisi karar verir.

Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersinde Politik Okuryazarlık

Politik okuryazarlık bağlamında incelediğimiz derslerden biri de ortaöğretim düzeyinde verilen Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersi. Bu dersi öğretim programı, ünite kazanım ve açıklamalar kısmı analiz edildiğinde siyasi konulara ağırlık verildiği görülmektedir. Dersin daha özeline inildiğinde ise insan hakları ihlallerine değinilerek, çok partili hayata geçiş süreçlerinden bahsedilmiştir. Özellikle Türk siyasetindeki darbelere, seçimlere ve seçim sistemlerine dikkat çekilmiş, demokrasiden bahsedilerek

seçme ve seçilme hakkına vurgu yapılmıştır (MEB, 2018). Öğrencilerin yaşadığı toplumda ülke demokrasisini etkileyen darbeler hakkında politik bilgiye sahip olmaları ve bu darbelere karşı düşüncelerini eleştirel bir biçimde yansıtabilmeleri hem birey olarak hem de bir vatandaş olarak önem arz etmektedir. Ayrıca demokrasinin beraberinde getirdiği yaşam biçiminin farkında olma ve bu yaşam biçimiyle ülke yönetiminde söz sahibi olma politik okuryazar bireyi niteleyen özellikleri işaret etmektedir. Dersin içerisinde doğrudan politik okuryazarlık kavramına değinilmese de yer yer bu becerinin kazandırılmaya çalışıldığını söyleyebiliriz.

İncelediğimiz öğretim programları ve ders kitaplarında doğrudan veya dolaylı olarak politik okuryazarlık becerisine yer verilmiştir. Öğretim programları aktif ve etkin katılım sağlayan vatandaş temelli bir yapıya sahip olsa da programların gençleri politikaya yöneltmeye, politika üzerine düşünmeye teşvik etmediğini, daha çok devlet mekanizmasının işleyişi üzerine yoğunlaştığını ifade edebiliriz. Bu açıdan politik okuryazarlık programlarda maalesef teoriden öteye gidememiştir. Bu durumu daha net bir şekilde ortaya koymak için konu kapsamında Avrupa ülkelerindeki yapılan çalışmalara bakılmıştır.

Eurydice raporuna göre Avrupa ülkelerinin müfredatları vatandaşlık çerçevesinde irdelendiğinde okulların sadece öğrencilerin teorik bilgilerle donatıldığı bir yer değil, öğrencilerin okul içinde ve dışında aktif katılımının da yaygın olarak teşvik edildiği yer olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin demokratik süreçlerin değerlerini ve ilkelerini keşfetme fırsatının sağlandığı bir okul ortamında vatandaşlık eğitiminin daha etkili olacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda Avrupa ülkeleri sınıf temsilcileri, öğrenci konseyleri veya yönetim organlarında okul öğrenci temsilcisi şeklinde okul yönetimine öğrenci katılımını teşvik eden yönetmelikler hazırlamıştır. Özellikle ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere bir tartışma formu kazandırmak ve onları ilgilendiren konularda düşüncelerini ifade edebilmelerine olanak vermek amacıyla politik yapılar tasarlanmıştır. Ayrıca tüm Avrupa ülkelerinde okulun işleyişinde öğrencilerinde söz hakkına sahip olabilmeleri için yönetmelikler ve resmi öneriler getirilmiştir. Avrupa ülkelerinin üçte birinde gençlerin kendilerinin doğrudan ilgilendiren konuları görüşmek için bir araya geldikleri meclis veya parlamento adı verilen siyasi yapılanmaları kurmuşlardır. Çoğu Avrupa ülkesinde çeşitli programlar ve projeler aracılığıyla öğrencilere informal öğrenmelerle vatandaşlık becerilerini öğrenme ve uygulama fırsatı sağlayan eğitim kurumları desteklenmektedir.

Bunlara örnek olarak yerel halk ile birlikte çalışmak, yaşadığı toplumda demokratik katılımı keşfetmek ve yaşamak güncel konuları ele almak gibi faaliyetler verilebilir (Eurydice, 2012).

Eurydice raporuna göre Avrupa ülkelerinde vatandaşlık eğitimi çerçevesinde kazandırılmaya çalışılan politik unsurlar sadece bir ders içerisinde teorik olarak kalmayıp aynı zamanda öğrencilerin aktif bir şekilde hem okulda hem de toplumsal hayatta demokratik katılım sağlamlarına teşvik etmektedir. Bu durum politik okuryazarlık açısından ele alındığında öğrencilerin bir vatandaş olarak politik bilgiye sahip olmasıyla birlikte hem okul içinde hem okul dışında politik katılım göstermeleriyle politik okuryazarlık becerisinin doğrudan kazandırılmaya çalışıldığını ifade edebiliriz.

Genç Bireylerin Sosyal Medya ve Politikaya İlgisi

Türkiye’de son dönemlerde gündem olan konulardan biri genç bireyler ve politika ilişkisidir. Biz bu ilişkiyi daha da kapsamlı bir şekilde ele almak için genç bireylerin sosyal medya kullanımlarını da bu bağlamda değerlendirmeye çalıştık. Genç bireyleri politik gündem açıdan önemli kılan olay ülkemizde 2023 yılında yapılacak olan genel seçimlerde 2000 yılından sonra doğan yaklaşık 6 milyon genç seçmenin ilk defa oy kullanacak olmasıdır (TÜİK, 2022). Bu sebeple sayısı azımsanmayacak kadar çok olan bu seçmen kitlesi politikacıların odak noktası haline gelmiştir.

Dijital çağa birlikte Z kuşağı olarak tanımlanan yeni nesil, politik kültüre yön verme potansiyeline sahip bir bakış açısına sahiptir (Hafizoğlu, 2021). Bu bakış açısı ile Z kuşağı olarak ele alabileceğimiz genç bireylerin aslında politika ile yakından ilgilendiği söyleyebiliriz. Politik açıdan internet aracılığıyla post modern bir katılım sağlayan gençler bu sayede kolay ve hızlı bir şekilde bilgi edinme, iletişim sağlama örgütlenme ve seslerini duyurabilmektedirler. Bu gelişme doğrultusunda gençlerin siyasi toplumsallaşma olanakları da beraberinde artmaktadır (Altın ve Kasımoğlu, 2018). 7/24 internete bağlanma imkânı bulan Z kuşağı bireyleri Facebook, Instagram, Twitter vb. sosyal medya platformlarından siyasi liderlerin veya partilerin paylaşımlarını görebilmekte, yorumlarını okuyabilmekte ve fikirler edinip, düşüncelerini paylaşabilmektedirler. Bu genç kuşak için sosyal medya önemli bir siyasi iletişim kanalı olduğu düşünülmektedir (Küçük ve Toklu, 2020). Bu bağlamda seçmenler, siyasi bilgiye katkı sağlamak, yayımlamak, araştırmak ve bilgi tüketmek için sosyal medya sitelerini

aktif olarak kullanılmaktadırlar (Ustaahmetoğlu ve Toklu, 2023). Örneğin; bu nesil Instagram platformunda siyasal görüşünü, sahip olduğu bilgiyi, düşüncesini ve politikacılardan ne istediğini aynı anda gönderi ve hikâye paylaşımı yaparak, reels videosu hazırlayarak veya canlı yayın paylaşımı ile dile getirebilir aynı zamanda takipçisi olduğu siyasi liderin paylaşımını yayabilir, anlık karşılıklı olarak fikirlerini beyan ederek politikacılarla etkileşim sağlayabilmektedirler (Arslan ve Sağlam, 2022).

Genç bireylerin siyasi arenada boy göstermeye başlamış olması ile birlikte sosyal medya politika ve politikacılar açısından önemli bir konuma yerleşmiştir özellikle geleneksel medya araçlarının yerini yeni medya araçlarına bırakmasıyla gençler geleneksel siyasi katılım biçimlerinden uzaklaşarak dijital temelli siyasal katılım biçimlerine yönelmiştir. Toplumsal konulara da duyarsız kalmayan Z kuşağı adalet ve eşitlik kavramlarına önem vererek toplumsal olaylar karşısında tepki göstererek rahatlıkla düşüncelerini dile getirebilmektedir (Varlık ve Sumer, 2022). Z kuşağı sosyal medyayı bir araç olarak kullanarak toplumsal sorunlara etki etmede bir güç olacağına inanmaktadırlar. Bu yüzden sorunlara çevrimiçi ortamlarda tepki gösterilmesinin, sokak eylemleri, yürüyüşler vs. gibi geleneksel protesto yöntemlerinden daha etkili olduğu ifade edilmektedir (Yücekök, 2019). İnternet ve sosyal medya sayesinde kitleler, topraksızlaştırılmış kamusal alan vasıtasıyla tartışabilmekte ve kendilerini özgürce ifade edebilme fırsatı bulmaktadır. Bu imkanlar sayesinde insanlar, Atina agoralarında görüldüğü her konuyu sınırsızca ve özgürce paylaşabilecekleri bir tartışma ortamına sahip olmuşlardır (Akbal, 2018). Sanal kimlikler inşa eden kullanıcılar normal yaşamda gösteremeyecekleri reaksiyonları sosyal medya platformları üzerinde göstermektedirler. Sosyal medya, kullanıcılarına politik süreçlere kanalize olma, siyasal gelişmeler karşısında tepki gösterme, siyasal katılma imkânı sunmaktadır. Özellikle Z kuşağı ve halk arasında “Klavye kahramanları” olarak nitelendirilen nesil, sosyal medya hesaplarından yaptıkları paylaşımlarla siyasal sürece katılım davranışları göstermektedirler (Kutlu ve Altuntaş, 2019). Z kuşağı oy verme yaşına gelmiş ya da gelecek olan, siyaseti ve siyasi tutumları değiştirebilecek potansiyele sahip bir nesil olarak karşımıza çıkmaktadır (Görmez, 2021). Bu bağlamda Z bireyleri sistematik düşünmeyi alışkanlık haline getirmiş, gelişmeleri takip eden ve kolay örgütlenebilen bir kuşaktır. Z kuşağının siyasi güç potansiyelinin yüksek olması, bu kuşağın sistematik düşünmeyi alışkanlık haline getirmiş olmaları, gelişmeleri takip ediyor olmaları ve kolay örgütlenebilmeleri ile doğrudan ilişkilidir (Dilber, 2021). Genç bireylerin politika ile ilgili olması ve bu ilgisini

sosyal medya üzerinden yürütmesi kadar okuryazarlık anlamında politikayı temsil edebilme gücü de önemlidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler etrafında incelemeyi amaçlayan bu çalışmada tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. İlişkisel tarama modeli ise iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımıdır (Karasar, 2015).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Tokat il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğrenim görmekte olan 9., 10., 11. ve 12. sınıf lise öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın örnekleme, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Amaçlı örneklemede araştırmanın amacına en iyi şekilde hizmet edeceği varsayılan en uygun olduğu düşünülen birimler çalışmaya alınır. Örneklemin evreni temsil etme kaygısı gütmeyen araştırma sonuçları evrene genellenemez, sadece araştırmanın çerçevesi etrafında yorumlanır. Bu bakımdan örneklem sadece kendini temsil eder (Baştürk ve Taştepe, 2013). Maksimum çeşitlilik örnekleme ise evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumların belirlenmesiyle çalışmanın bu durumlar üzerinde yapılması olarak tanımlanır (Kadioğlu Ateş ve Mazi, 2017). Bu bağlamda lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumlarının ortaya konulmasında temsil ediciliğini artırmak amacıyla farklı lise türlerinde ve farklı sınıf seviyelerinde öğrenim gören öğrenciler örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Bu doğrultuda çalışma, maksimum çeşitlilik

örnekleme yöntemi ile belirlenen; Tokat il merkezinde bulunan Sosyal Bilimler Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi, Meslek Anadolu Lisesi ve Fen Lisesinde, farklı sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan 599 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Toplanan anketlerin 63 tanesi okunmadan işaretlendiği ya da ciddiyetle doldurulmadığı düşünüldüğünden güvenilirliğe etki etmesi nedeniyle kapsamdan çıkartılmıştır. Toplamda 536 katılımcının anketleri çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, okul türleri, sınıf düzeyleri, yerleşim birimi, anne-baba eğitim durumları ve anne-baba meslekleri aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Demografik Özellikleri.

Cinsiyet	F	%	Anne Eğitim	f	%
Kız	180	33,6	İlkokul	159	29,7
Erkek	356	66,4	Ortaokul	138	25,7
Okul			Lise	126	23,5
Sosyal Bilimler Lisesi	104	19,4	Üniversite	113	21,1
İmam Hatip Lisesi	136	25,4	Baba Eğitim		
Anadolu Lisesi	111	20,7	İlkokul	70	13,1
Meslek Anadolu Lisesi	95	17,7	Ortaokul	101	18,8
Fen Lisesi	90	16,8	Lise	182	34,0
Sınıf			Üniversite	183	34,1
9. sınıf	182	34,0	Anne Meslek		
10. sınıf	146	27,2	Çalışan	152	28,4
11. sınıf	105	19,6	Ev Hanımı	384	71,6
12. sınıf	103	19,2	Baba Meslek		
Yerleşim Birimi			Eğitimci	48	9,0
İl Merkezi	348	64,9	Sağlık Personeli	11	2,1
İlçe Merkezi	68	12,7	Esnaf	44	8,2
Köy/Kasaba	120	22,4	İşçi	153	28,5
			Güvenlik Personeli	21	3,9
			Çiftçi	56	10,4
			Memur	71	13,2
			Diğer	132	24,6
			Toplam	536	100,0

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan lise öğrencilerinin demografik özellikleri şu şekildedir. Lise öğrencilerinin 180’ni kızlar, 356’sı erkekler oluşturmaktadır. Lise öğrencilerinin 104’ü Sosyal Bilimler Lisesi, 136’sı İmam Hatip Lisesi, 11’i Anadolu Lisesi, 95’i Meslek Anadolu Lisesi, 90’ı Fen Lisesinde

öğrenim görmektedir. 348'i il merkezi, 68'i ilçe merkezi, 120'si köy/kasaba da yaşamaktadır. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin annelerinin; 159'u ilkökul düzeyinde, 138'i ortaokul düzeyinde, 126'sı lise düzeyinde, 113'ü üniversite düzeyinde eğitim almıştır. Annelerin 152'si çalışan, 384'ü ise ev hanımıdır. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin babaları; 70'i ilkökul, 101'i ortaokul, 182'si lise, 183'ü üniversite düzeyinde eğitim almıştır. Babaların; 482'i eğitimci, 11'i sağlık personeli, 44'ü esnaf, 153'ü işçi, 21'i güvenlik personeli, 56'sı çiftçi, 71'i memur, 132'si ise diğer meslek dallarında çalışmaktadırlar.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu ile Köksal ve Erol (2021) tarafından geliştirilen “Politik Okuryazarlık Ölçeği” ve Arğın (2013) tarafından geliştirilen “Sosyal Medya Tutum Ölçeği”nden oluşan veri toplama aracı kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin demografik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan kişisel bilgi formunda öğrencilerin cinsiyet, okul türleri, sınıf düzeyleri, yerleşim birimleri, anne-baba meslek/eğitim durumları ile sosyal medya ve internet kullanımlarına ilişkin soruları içeren 11 madde bulunmaktadır.

Sosyal Medya Tutum Ölçeği: Arğın (2013), tarafında geliştirilen SMTÖ, öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Bu kapsamda “sosyal yetkinlik”, “paylaşım ihtiyacı”, “öğretmenlerle ilişki” ve “sosyal izolasyon” olmak üzere 4 boyutlu ve 23 maddeden oluşan ölçek elde edilmiştir. SMTÖ, “Kesinlikle katılmıyorum (1)”, “Katılmıyorum (2)”, “Kararsızım (3)”, “Katılıyorum (4)” “Kesinlikle Katılıyorum (5)” “şeklinde 5’li likert tipinde derecelendirilmiştir. Arğın tarafından yapılan çalışmada ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha katsayıları; “Paylaşım İhtiyacı (.80)”, “Sosyal Yetkinlik (.81)”, “ Sosyal İzolasyon (.79)” ve “Öğretmenlerle İlişki (.81)” olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik analizlerinde ölçeğin tümü için Cronbach Alpha iç tutarlılık (.85) katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan bu çalışmada ise ölçeği oluşturan faktörlere ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları paylaşım ihtiyacı boyutunda (.81), sosyal yetkinlik boyutunda (.80), sosyal izolasyon boyutunda (.80) ve öğretmenlerle ilişki boyutunda (.80) olarak hesaplanmıştır. Bu değer ölçeğin tümü için $\alpha=.74$ bulunmuştur.

Politik Okuryazarlık Ölçeği: Köksal ve Erol (2021), tarafından geliştirilen ölçek 5 boyut ve 24 maddeden oluşmaktadır. Politik okuryazarlık ölçeği, “Kesinlikle Katılmıyorum (1)”, “Katılmıyorum (2)”, “Az Katılıyorum (3)”, “Katılıyorum (4)” ve “Kesinlikle Katılıyorum (5)” şeklinde 5’li likert olarak yapılandırılmıştır. Köksal ve Erol tarafından geliştirilen ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpa katsayıları; “Politik Uzmanlık (.89)”, “Politik Bilgi (.80)”, “Politik Farkındalık (.79)”, “Politik İlgi (.72)” ve “Politik Katılım (.72)” olarak hesaplanmıştır. POÖ’nin Cronbach Alpa iç tutarlılık katsayısı ise (.89) olarak saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada ise ölçeği oluşturan faktörlere ilişkin Cronbach Alpa iç tutarlılık katsayıları politik uzmanlık boyutunda (.93), politik bilgi boyutunda (.82), politik farkındalık boyutunda (.87), politik ilgi boyutunda (.70), politik katılım (.70) olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tümü için Cronbach Alpa iç tutarlılık değeri $\alpha=.95$ bulunmuştur.

Veri Toplama Süreci

Araştırma için ve araştırmada kullanılacak veri araçları için öncelikle Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan etik izini alınmıştır. Sonrasında 20.04.2022 tarihinde E-27001677-44-482011691 sayı ile Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulama izini alınmıştır. Uygulama, 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar yarı döneminde 25 Nisan-03 Haziran 2022 tarihleri arasında Tokat il merkezinde bulunan MEB’e bağlı liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilere, okul saatleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde, yapılan araştırma hakkında okul idaresi bilgilendirilmiş ve uygulama süreci idare gözetimi altında gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında ise öğrencilere araştırma hakkında bilgi vererek ve gerekli yönergeleri sunarak sağlıklı bir ortam hazırlanmıştır. Öğrencilere araştırma süreci içerisinde kimliklerinin gizliliklerini koruyarak anketlere verdikleri cevapların çalışma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacağına dair bilgilendirme yapılarak ortaya çıkabilecek olumsuz düşüncelerin önüne geçilmesi hedeflenmiştir

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Analizlere karar verebilmek için öncelikle veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bu amaçla her bir boyutun Q-Q grafikleri ile çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının 0’a eşit olması

dağılımın tamamen normal olduğunu gösterirken (Tabachnick ve Fidell, 2013), çarpıklık katsayısının 3'ten büyük ve basıklık katsayısının ise 10'dan büyük olması dağılımın normal olmadığını göstermektedir (Kline, 2016). Bu çalışmada kullanılan ölçeklere ait boyutların çarpıklık katsayısı -.111 ile - 1.222, basıklık katsayısı -.153 ile 1.290 aralığında olduğundan çalışmanın veri seti normal dağılım göstermektedir. Ayrıca Q-Q grafiklerinde veri noktasının 45 derecelik bir çizgi boyunca düştüğü görülmektedir. Bu bulgu veri setinin normal dağılımını gösteren bir diğer parametredir. Verilerin normallik varsayımlarını karşılaması nedeniyle çalışmada parametrik testler kullanılmıştır.

Araştırma çerçevesinde lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının cinsiyet ve anne mesleğine göre farklılaşma durumunu incelemek için *t*-testi yapılmıştır; öğrenim görülen okul türü, yerleşim yeri ve baba mesleğine göre farklılaşma durumunu incelemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Katılımcıların sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının sınıf, anne/baba eğitim düzeyi, günlük internet kullanımı ve ölçek alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi ve sosyal medyaya yönelik tutumun politik okuryazarlığı yordama durumunu belirlemek için regresyon analizinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının cinsiyete göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla bağımsız grup *t*-testi yapılmıştır. Sosyal medyaya yönelik tutum ve politik okuryazarlık toplam puanına ilişkin yapılan *t*-testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu.

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t-testi		
					t	Sd	P
Sosyal Medya Toplam	Kız	180	3,17	,45	,116	534	,910
	Erkek	356	3,16	,49			
Politik Okuryazarlık Toplam	Kız	180	4,15	,61	6,07	,80	,000
	Erkek	356	3,77	,80			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları, cinsiyet değişkenine göre $p > .05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ise cinsiyet değişkenine göre $p < .01$ düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre kız öğrencilerinin politik okuryazarlık tutumları erkek öğrencilerden daha yüksektir.

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının yerleşim yeri değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. SMÖ'nün ve POÖ'nün toplam puanına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Yerleşim Yerlerine Göre Farklılaşma Durumu.

Boyut	Yerleşim Yeri	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Tukey
Sosyal Medya Toplam	İl Merkezi	348	3,15	,47	1,468	,222	
	İlçe Merkezi	68	3,15	,43			
	Köy/Kasaba	120	3,23	,52			
	Toplam	536	3,17	,48			
Politik Okuryazarlık Toplam	İl Merkezi	348	3,92	,73	19,34	,000	İlçe merkezi>il merkezi, Köy/Kasaba
	İlçe Merkezi	68	4,07	,68			
	Köy/Kasaba	120	3,73	,87			
	Toplam	536	3,89	,76			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi yapılan Anova testi sonucuna göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları, yerleşim yeri değişkenine göre $p>.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Fakat lise öğrencilerin politik okuryazarlıklarının ise yerleşim yeri değişkenine göre $p<.01$ düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre ilçe merkezinde yaşayan lise öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının diğer yerleşim merkezlerinde yaşayan lise öğrencilerinden daha yüksektir. Bununla birlikte köy/kasaba gibi yerleşim yerlerinde yaşayan lise öğrencilerinin ise politik okuryazarlıklarının diğer yerleşim yerlerinde yaşayan lise öğrencilerinden daha düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının lise türü değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. SMÖ'nün ve POÖ'nün toplam puanına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Farklılaşma Durumu.

Boyut	Okul Türü	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Tukey
Sosyal Medya Toplam	Sosyal Bilimler Lisesi	104	3,15	,48	1,23	,296	
	İmam Hatip Lisesi	136	3,12	,48			
	Anadolu Lisesi	111	3,21	,48			
	Meslek Anadolu Lisesi	95	3,23	,52			
	Fen Lisesi	90	3,12	,40			
	Toplam	536	3,17	,48			
Politik Okuryazarlık Toplam	Sosyal Bilimler Lisesi	104	4,07	,70	30,91	,000	Fen Bilimleri>İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi, Meslek Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi
	İmam Hatip Lisesi	136	3,38	,70			
	Anadolu Lisesi	111	4,03	,64			
	Meslek Anadolu Lisesi	95	3,85	,79			
	Fen Lisesi	90	4,35	,61			
	Toplam	536	3,89	,76			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Anova testi sonucuna göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları, öğrenim gördükleri okul türü değişkenine göre $p>.05$

düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Fakat politik okuryazarlıkları ise okul türü değişkenine göre $p<.01$ düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre fen lisesi öğrencilerinin politik okuryazarlıkları, diğer bütün okul türlerindeki öğrencilerden daha yüksektir. Bununla birlikte İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ise diğer bütün okul türlerindeki öğrencilerden daha düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları ve Politik Okuryazarlıkları İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişki.

	Sosyal Medya Toplam	Politik Okuryazarlık Toplam
Sınıf	,083	,285**
r	,054	,000
p	536	536
N		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları, sınıf değişkenine göre $p>.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sınıf düzeyleri arasında $p<.01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Buna göre politik okuryazarlıkla sınıf düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Bu bağlamda sınıf düzeyi büyüdükçe öğrencilerin politik okuryazarlıklarının arttığı gözlenmektedir.

Lise öğrencilerinin anne eğitim ve baba eğitim düzeyleri ile sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için Pearson Korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Anne Eğitimi Ve Baba Eğitimi Arasındaki İlişki.

		Anne Eğitim	Baba Eğitim
Sosyal Medya Toplam	R	,114**	,015
	P	,008	,733
	N	536	536
Politik Okuryazarlık Toplam	R	,124**	,147**
	P	,004	,001
	N	536	536

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin baba eğitimi ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasında $p>.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmamasına rağmen anne eğitimi değişkeninde boyutunda $p<.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Buna göre lise öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyi arttıkça sosyal medyaya yönelik tutumlarında da artış olduğu gözlemlenmektedir. Lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile anne-baba eğitimi arasında da $p<.01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre lise öğrencilerinin anne-baba eğitimi arttıkça politik okuryazarlıkları da pozitif yönde bir artış gözlenmektedir.

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının anne meslek değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla bağımsız *t*-testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Anne Meslek Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu.

Boyut	Anne Meslek	N	$\bar{X}$	Ss	t-Testi		
					t	Sd	P
Sosyal Medya Toplam	Çalışan	152	3,27	,46	3,30	534	0,01
	Ev Hanımı	384	3,12	,48			
Politik Okuryazarlık Toplam	Çalışan	152	4,08	,68	3,85	534	,000
	Ev Hanımı	384	3,82	,78			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıkları annelerin çalışma durumuna göre $p<.01$ düzeyinde

anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre çalışan annelerin çocuklarının sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının çalışmayan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının baba meslek değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. SMÖ'nün ve POÖ'nün toplam puanına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Baba Meslek Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu.

Boyut	Baba Meslek	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Tukey
Sosyal Medya Toplam	Eğitimci	48	3,16	,42	1,003	,428	
	Sağlık Personeli	11	3,39	,31			
	Esnaf	44	3,13	,40			
	İşçi	153	3,12	,50			
	Güvenlik Personeli	21	3,27	,38			
	Çiftçi	56	3,21	,48			
	Memur	71	3,12	,45			
	Diğer	132	3,21	,52			
	Toplam	536	3,17	,48			
Politik Okuryazarlık Toplam	Eğitimci	48	4,06	,59	1,695	,108	
	Sağlık Personeli	11	3,90	,77			
	Esnaf	44	3,76	,66			
	İşçi	153	4,13	,81			
	Güvenlik Personeli	21	3,91	,65			
	Çiftçi	56	3,89	,78			
	Memur	71	3,90	,68			
	Diğer	132	,83	,83			
	Toplam	536	,76	,76			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıkları baba meslek değişkenine göre $p>.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir

Lise öğrencilerinin günlük internet kullanımı ile sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 9. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarına Yönelik Tutumlarının Günlük İnternet Kullanımları Arasındaki ilişki.

		Günlük İnternet Kullanımı
Sosyal Medya Toplam	R	,151**
	P	,000
	N	536
Politik Okuryazarlık Toplam	R	,147**
	P	,001
	N	536

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi katılımcıların sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile günlük internet kullanımları arasında $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Buna göre lise öğrencilerinin günlük internet kullanımları arttıkça sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıklarında da pozitif yönde bir artış olduğu gözlenmektedir.

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıklarının, sosyal medya platformları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Perason Korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 10. Lise öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının Sosyal Medya Platformları Arasındaki İlişki.

		İnstagram	Facebook	Youtube	Twitter	Snapchat	Tiktok	Reddit
Sosyal Medya	r	,186**	,054	-,138**	,132**	,167**	,080	,077
Toplam	P	,000	,210	,001	,002	,000	,065	,076
	n	536	536	536	536	536	536	536
Politik Okuryazarlık	r	-,004	-,150**	-,040	,148**	,102*	-,062	,156**
Toplam	P	,929	,001	,351	,001	,018	,155	,000
	n	536	536	536	536	536	536	536

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile İnstagram, Twitter ve Snapchat arasında pozitif bir ilişki; Youtube kullanımı arasında da negatif bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile İnstagram, Twitter ve Snapchat kullanımı arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bu bağlamda lise öğrencilerinin İnstagram, Twitter ve Snapchat gibi sosyal medya platformların kullanımları arttıkça sosyal medyaya yönelik tutumlarında da artış olduğu gözlemlenmektedir. Fakat Youtube kullanımı ile sosyal medya kullanımı arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medya platformları arasında anlamlı ilişki söz konusudur. Buna göre lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile Facebook, Twitter ve Reddit arasında $p < .01$ düzeyinde, Snapchat ile de $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Lise öğrencilerinin Twitter ve Reddit gibi sosyal medya platformlarının kullanımı arttıkça politik okuryazarlıklarında da pozitif yönde bir artış görülmektedir. Bununla birlikte Facebook kullanımları negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Öğrencilerin Facebook kullanımı arttıkça politik okuryazarlıklarının azaldığı gözlenmektedir.

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlıkları, sosyal medyaya yönelik tutum ve politik okuryazarlık alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Alt

boyutlarına göre gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 11. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları İle Politik Okuryazarlıklarının, Sosyal Medya ve Politik Okuryazarlık Alt Boyutları Arasındaki İlişki.

		Politik Uzmanlık	Politik Bilgi	Politik Farkındalık	Politik İlgi	Politik Katılım
Sosyal Medya	R	,249**	,186**	,155**	,234**	,215**
Toplam						
	P	,000	,000	,000	,000	,000
	N	536	536	536	536	536
		Sosyal Yetkinlik	Paylaşım İhtiyacı	Öğretmenlerle İlişki	Sosyal İzolasyon	
Politik	R	,003	,311**	,063	,109*	
Okuryazarlık	P	,952	,000	,146	,012	
Toplam	N	536	536	536	536	

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile politik okuryazarlık alt boyutları arasında $p<.01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları arttıkça politik okuryazarlığa dair alt boyutlarda da pozitif yönde bir artış olduğu gözlenmektedir. Lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutum alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu anlamlı farklılık paylaşım ihtiyacı alt boyutunda $p<.01$ düzeyinde, sosyal izolasyon alt boyutunda ise $p<.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bu bağlamda lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları arttıkça sosyal medyaya dair paylaşım ihtiyacı ve sosyal izolasyon alt boyutlarında da pozitif yönde bir artış göstermektedir.

Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumlarının politik okuryazarlıklarını yordama durumunu belirlemek amacıyla Regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 12. Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumlarının Politik Okuryazarlığı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.

Değişken	B	Standart Hata	B	t	P
Sabit	2,693	,240		11,212	,000
Sosyal Yetkinlik	-,129	,047	-,152	-2,7333	,006
Paylaşım İhtiyacı	,363	0,46	,378	7,931	,000
Öğretmenlerle İlişki	,024	0,33	,033	,723	,470
Sosyal İzolasyon	,063	0,42	0,73	1,492	,136

R=.35, R²=.13, F(4,535)=19,312, p=.00

Tablo 12 incelendiğinde sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı alt boyutlarının, politik okuryazarlığı anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. ($R=.35$, $R^2=.13$ $p<.01$). Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin politik okuryazarlık üzerindeki göreceli önem sırası, paylaşım ihtiyacı ($\beta=.37$, $p<.01$) ve sosyal yetkinlik ($\beta=-.15$, $p<.01$) şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacının politik okuryazarlığın önemli bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı politik okuryazarlığın %13'ünü açıklamaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişki, farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Genç bireyler özellikle Türkiye'nin politik gündeminde oldukça fazla yer almakla birlikte çeşitli araştırmalara da konu olmuşlardır. Türkiye gibi genç nüfusun fazla olduğu bir ülkede genç bireylerin politikaya karşı ilgi duymaları, politik konular üzerinde düşünmeleri ve politik yaşama dâhil olmaları büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda genç bireylerin politik bilgiye ve yaşadıkları toplumun siyasi yapısına hâkim olma, politik konuları analiz etme ve bunlar üzerine tartışma, karar alma süreçlerine katılım sağlama politik okuryazar bireyi en geniş tanımıyla ifade etmektedir. Genç bireylerin dijitalleşen dünya ile birlikte var olan ve gelişim gösteren sosyal medya kanallarıyla politik yaşam dâhil olup politikayı takip edebilmektedirler. Bu çalışmada da gen bireyler olarak ele aldığımız lise öğrencilerinin politik okuryazarlık durumları ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiye dair bazı önemli ipuçları elde edilmiştir.

Çalışma kapsamında cevap aranan birinci alt problem, “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda sosyal medyaya yönelik tutum konusunda kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Buna göre kızların ve erkeklerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının birbirine benzediği, sosyal medyaya ilişkin tutumların cinsiyete bağlı olarak değişmediği söylenebilir. Akyürek (2020), Argın (2013) ve Korkut (2016)'un lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda da sosyal medyaya yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kahyaoğlu (2012) tarafından ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada da internet kullanımı konusunda kız ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan her dört araştırmada da elde edilen sonuçlar bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bütün bu araştırma sonuçları ele alındığında eğitim seviyesi ve yaş gruplarındaki değişime rağmen kızlar ve erkekler arasında sosyal medya yönelik

tutum konusunda bir farklılaşma yoktur. Bu bağlamda cinsiyet değişkeninin sosyal medya yönelik tutum konusunda bir etken olmadığını söyleyebiliriz.

Politik okuryazarlık açısından cinsiyet değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda lise öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Buna göre kız öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Günteke'nin (2022) ilkokul 4. sınıf öğrencileriyle ve Aslan'nın (2019) ortaokul 7. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmalarda da kız öğrenciler lehine anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır. Fakat Işık'ın (2022) ortaokul öğrencileriyle, Çalışkan, Ekerbiçer ve Güdek (2023), Akhan (2011) ve Tarhan'nın (2015) üniversite öğrencileriyle, yapmış oldukları araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmalarda genel bir anlayışla erkeklerin kadınlardan daha fazla politikayla ilgilendikleri sonucu ortaya konulmuştur. Bu durum yaşanan toplumun sosyolojisiyle ilintili olup kadınlara atfedilen rollerin bir nedeni olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Yeşilorman (2006) da kız çocuklarının politika alandaki ilgisizliğin nedenini erkelerden daha farklı sosyalleştirme biçimlerinde yetiştirilmesi olarak görmektedir. Bundan dolayı toplumsal açıdan ana kaynağın cinsiyet rolleri üzerinde şekillendiğini erkek çocuklara nazaran daha pasif yetiştirilen kız çocuklarının ilgisizliğinin politika alanında da devam ettirdiklerini ortaya koymuştur. Çalışma sonucundaki anlamlı farklılığın kız öğrenciler lehine olması şuan ki toplumsal durumun zaman içerisindeki değişimini de ortaya koymaktadır. Yani kadınlarında artık erkekler gibi politikaya karşı ilgi duyduklarını ve politikayla ilgilendiklerini söyleyebiliriz. Özellikle demokratik toplumlarda siyasi haklarını elde eden ve zaman içerisinde eğitim olanaklarının artmasıyla birlikte ekonomik özgürlüklerini kazanan kadınların sayısı her geçen gün artmaktadır (Kabaoğlu, 2017). Demokratik bir yapıya sahip olan Türkiye'de de kadınlar siyasi haklar elde ederek siyasi arenada görev üstlenmektedirler. Bunun belki de en güzel örneği olarak 28. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde söz sahibi olan 121 kadın milletvekilini gösterebiliriz (Alp, 2023). Ayrıca araştırma sonucunun yapılan diğer araştırma sonuçlarıyla örtüşmemesinin, yapılan diğer araştırmalardaki farklı çalışma grupları, farklı yöntemler ve kullanılan ölçeklerin farklı olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi "Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutum ve politik okuryazarlıkları yerleşim yerine göre farklılaşmakta mıdır?" şeklindedir.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının yerleşim yeri değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Urfalıoğlu, Şahin ve Kürkçü (2021) tarafından yapılan çalışmada da lise son sınıf öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları, yaşadıkları yerleşim bölgesi değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermemiştir. Yapılan araştırmada elde edilen sonuç bu çalışmanın bulgusunu desteklemektedir. Yerleşim yerinin sosyal medyaya yönelik tutumların üzerinde herhangi bir etkisinin görülmemesi sebebi gelişen teknolojik imkânların artık yerleşim yeri ayırt etmeksizin her yere ulaşabilmesiyle açıklayabiliriz. Uluç ve Yarcı (2017) da dijital iletişim çağında, dünyanın “global köy”e döndüğünü ifade ederek mesafelerin kısaldığını belirtmiştir. Bu bağlamda gelişen teknolojiyle birlikte sosyal medyaya yönelik tutumda mekânın önemli bir etkisinin kalmadığını, herkesin her yerde rahatlıkla sosyal medyaya erişim sağladığını ifade edebiliriz.

Politik okuryazarlık açısından yerleşim yeri değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıklarının yerleşim yerine göre anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ilçe merkezinde yaşayan lise öğrencilerinin politik okuryazarlıklarının köy/kasaba gibi yerleşim merkezlerinde yaşayan öğrencilerden daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Fakat Akhan’ın (2011) sosyal bilgiler öğretmen adayları ve Çınar’ın (2019) coğrafya lisans öğrencileriyle yaptığı araştırmalar sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıklarının yerleşim yeri değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmadığına ulaşılmıştır. Az sayıda bir çalışma bu durum hakkında genelleme yapmamızı güçleştirmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları öğrenim gördükleri lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Yapılan analize göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumlarının öğrenim gördükleri lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerinin öğrencilerin sosyal medya tutumları üzerinde bir etkiye sahip olmadığını söyleyebiliriz. Aynı zamanda Akyürek (2020), Aydın (2020), Kalender (2016) ve Yabancı (2019) tarafından yapılan farklı çalışmalarda da öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türü ile sosyal medya tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Fakat yapılan literatür incelemesinde sosyal medya tutumlarının lise türlerine göre değiştiğini ortaya koyan çalışmalara da rastlanılmıştır. Çap (2017) tarafından yapılan

araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş; Anadolu Lisesi ve İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin sosyal medya tutumlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arın'ın (2013) yapmış olduğu çalışmada da okul türü değişkenine göre anlamlı farklılığa rastlanılarak Ticaret Meslek Lisesine giden öğrencilerin sosyal medya tutumlarının Anadolu Lisesine giden öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aksak (2017) ise yapmış olduğu çalışmada Anadolu lisesi öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının İmam Hatip Lisesi öğrencilerin daha yüksek olduğu, Meslek Lisesi öğrencilerinin ise İmam Hatip Lisesi öğrencilerine kıyasla sosyal medyaya yönelik tutumlarının yüksek olduğu belirtilmiştir. Atalay'ın (2014) çalışmasında da lise öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumları okul türü değişkenine göre farklılık göstermiştir. Meslek Lisesi öğrencilerinin Anadolu ve Genel Lise öğrencilerine göre sosyal medya tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığı ortaya koyan çalışmaların 2013 ile 2017 arasında değiştiği düşünüldüğünde bu zaman zarfı içerisinde teknolojinin hızla değişmesi ve herkes tarafından kolay ulaşılabilir olması sosyal medyaya da rahatlıkla erişim sağlayacağından dolayı okul türleri arasındaki farklılık da azalmış olabilir.

Politik okuryazarlık açısından lise türü değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıklarının öğrenim gördükleri okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türünün politik okuryazarlıklarına etkisi olduğunu ifade edebiliriz. Buna göre fen lisesi öğrencilerinin politik okuryazarlıkları, diğer bütün lise türlerinden daha yüksektir. Bu bulgu Akhan (2011), Faiz ve Dönmez'in (2016) üniversite öğrencileriyle yapmış oldukları çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışmada anlamlı farklılığın fen lisesi lehine olması, bu okulda öğrenim gören öğrencilerin anne ve babalarının eğitim seviyelerinin çalışma grubunun tamamının üzerinde olmasıyla açıklayabiliriz. Dolayısıyla bu eğitim seviyesinin çocuğun politik okuryazarlığını etkilemiş olabileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca aile üyelerinin politik konular hakkında bilgi sahibi olması, duygu ve düşüncelerini paylaşması, politik davranışlar sergilemesi ebeveynlerin çocuklarını politik okuryazarlık açısından etkilemiş olabileceğini ifade edebiliriz. Öztürk'de (2020) yapmış olduğu çalışmada bireylerin

düşüncelerinin aile yapısından etkilendiğini söyleyerek özellikle bireylerin siyasal düşünce ve katılım düzeylerinde aile yapısının büyük bir etkisi olduğunu vurgulamıştır

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre sınıf düzeyinin sosyal medyaya yönelik tutumunun üzerinde belirleyici bir etkisinin olmadığını söyleyebiliriz. Akyürek (2020) tarafından yapılan çalışmada da lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat Tuğlu (2017) tarafından üniversite öğrencilerine yapılan çalışmada ise sosyal medya tutumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal medyaya yönelik tutumlarının yükseldiği görülmektedir. Tuğlu’nun (2017) yaptığı araştırma ile yapılan bu çalışma sonucunda bulgular arasındaki anlam farklılığının çalışma gruplarından ve buna bağlı olarak öğrencilerin almış oldukları eğitim düzeylerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Ayrıca öğrencilerin teknolojik imkânlarla daha kolay ulaşabilmelerinden dolayı sınıf düzeyinin sosyal medyaya yönelik tutum üzerinde bir etkisi olmadığını söyleyebiliriz.

Politik okuryazarlık açısından sınıf değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile sınıf düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin politik okuryazarlıklarına ilişkin tutumları da artmaktadır. Bu bulgu Işık’ın (2022) ortaokul öğrencileri ve Çınar’ın (2019) coğrafya lisans öğrencileriyle yaptıkları araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda ortaokul, lise ve üniversitedeki yaş, sınıf düzeyi ve eğitim seviyesi arttıkça paralel olarak bilgi düzeyleri ve tutumları da artmaktadır. Bundan dolayı öğrencilerin politik ilgi ve politikayı okuma becerilerinin de arttığını söyleyebiliriz.

Araştırmanın beşinci alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile anne eğitimi arasında ilişki var mıdır?” şeklindedir. Yapılan analiz sonucunda lise öğrencilerinin anne eğitimi ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre lise öğrencilerinin anne eğitim düzeyi arttıkça sosyal medyaya yönelik tutumlarında da artış olduğunu

söyleyebiliriz. Fakat Atalay (2014) ve Kalender (2016) tarafından lise öğrencileriyle, Argın (2013) tarafından ortaokul ve lise öğrencileriyle, Ökte (2014) ve Demirtaş (2017) tarafından ortaokul öğrencileriyle yapılan çalışmalarda ise öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılaşmaya rastlanılmamıştır. Bu durumu çalışmanın yedinci alt problemiyle ilişkilendirip açıklayabiliriz. Annenin eğitim düzeyi ile ilişkili olarak çalışıyor olması ihtimali ve bundan dolayı çocuğa ayırdığı zamanın kısıtlanması nedeniyle çocuğun bu boşluğu sosyal medya kullanımına yöneltmesi açısından tutum değişikliğine neden olduğunu söyleyebiliriz. Farklılaşmanın diğer bir nedeni olarak da eğitim düzeyine bağlı olarak çalışan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yüksek olması öğrencilerin teknolojik araçlara daha kolay ulaşabilmesi ve bundan dolayı öğrencilerin sosyal medya kullanımlarına yönelik tutumlarında belirleyici bir rol üstlendiğini ifade edebiliriz. Erten de (2019) aynı şekilde ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin gençlerin dijital teknolojiye yönelik tutumlarında belirleyici bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır.

Politik okuryazarlık açısından anne eğitim düzeyi değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile anne eğitimi değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre anne eğitim düzeyi arttıkça çocuklarında politik okuryazarlıkları artmaktadır. Bu bulgu Aslan'ın (2019) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin anne eğitim durumu yükseldikçe çocukların da politik okuryazarlıklarının arttığı sonucu ile paralellik göstermektedir. Anlamlı ilişkinin nedenini geleneksel anlayışın bir parçası olarak annenin çocuğun eğitiminde daha baskın olma durumuyla açıklayabiliriz. Aydın ve Özbek de (2004) aynı şekilde aile kurumunun çocukların üzerindeki etkisine vurgu yaparak kişinin siyasal parti kimliği ile tanıştığı ilk yer olarak ifade etmiştir. Ayrıca genellikle anne-babanın ve çocukların oy verme davranışı arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın altıncı alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile babalarının eğitimi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Yapılan analiz sonucunda lise öğrencilerinin babalarının eğitimi ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal medya yönelik tutumlarının baba eğitim düzeyine bağlı olarak değişmediği söylenebilir. Kalender (2016), Atalay (2014) ve Ökte de (2014) yaptıkları çalışmalarda aynı doğrultuda anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır. Yapılan çalışmalar ve

elde ettiğimiz sonuçlar doğrultusunda baba eğitim durumu öğrencilerin sosyal medyaya ilişki tutumlarını etkilememektedir. Bu durumu çalışmanın sekizinci alt problemi ile açıklayabiliriz. Toplumsal yapı bakımından anneye atfedilen rollerden dolayı annenin çocuk bakımındaki etkisiyle babanın üstlendiği roller açısından farklılaşmaktadır. Bundan dolayı babanın ekonomik anlamda daha çok katkı sağladığı ve aile reisi konumu açısından çocukla geçirilen vaktin anlamlı bir boyutta şekillenmediğini bu yüzden de çocukların baba figürü ve dolayısıyla mesleği ile sosyal yönelik medya tutumları arasında anlamlı bir ilişki oluşturmadığını söyleyebiliriz.

Politik okuryazarlık açısından baba eğitim düzeyi değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile baba eğitimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin politik okuryazarlıklarına yönelik tutumları, baba eğitimi değişkenine göre bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmiştir. Bu bulgu Tarhan (2019), Tarhan (2020) ve Aslan'ın (2019) yaptığı araştırma sonuçlarına benzerlik göstermektedir. Her üç çalışmada da öğrencilerin baba eğitimi ile politik okuryazarlıkları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre baba eğitim düzeyi arttıkça çocukların politik okuryazarlıklarının arttığını söyleyebiliriz. Her ne kadar geleneksel aile yapısından ötürü baba figürü otoriter ve aile reisi olarak nitelendirilip, çocuk bakımında anne kadar rol üstlenmese de babanın almış olduğu eğitim düzeyi ve buna bağlı olarak aile içerisinde politikayla ilgili yapılan konuşmalar çocuğu doğrudan etkileyip çocuğun tutumlarının da belirlemesini sağlamaktadır.

Araştırmanın yedinci alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları anne meslek değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Yapılan analiz sonucuna göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları anne mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre çalışan annelerin çocuklarının sosyal medyaya yönelik tutumlarının ev hanımı olan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre anne mesleğinin öğrencilerin sosyal medya yönelik tutumları üzerinde bir etkisi olduğunu ifade edebiliriz. Çalışan annelerin çocuklarının sosyal medya kullanımlarına yönelik tutumlarının yüksek olmasını annenin iş hayatında var olmasıyla ilişkilendirebiliriz. Çalışan annelerin çocukları ebeveynsiz geçirdikleri vakitleri sosyal medyada vakit geçirerek doldurabilmektedirler. Bu düşüncemizi Güleç (2015), yaptığı çalışmayla

destekler nitelikte sonuçlara ulaşmıştır. Güleç (2015), kadının çalışma hayatına girmesiyle aile bireylerinin yoğunlaşan iş yaşantıları dolayısıyla birbirlerine zaman ayırmakta zorlandığını ve ailenin boş zamanlarını değerlendirmede işlevini kaybettiğini ifade ederek bu işlevin yerine başka unsurların geçtiğini belirtmektedir. Bu durumun özellikle genç bireyleri sosyal medya araçlarına yönelterek sosyalleşmelerini sağladığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda gençlerin sosyal medya araçlarına yönelmelerinin sosyal medyaya yönelik tutumlarında da artışa neden olduğunu söyleyebiliriz.

Politik okuryazarlık açısından anne meslek değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile anne meslek değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre çalışan annelerin çocuklarının politik okuryazarlıklarının ev hanımı olan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bu bulgu Tarhan (2019) tarafından yapılan araştırmada çalışan annelerin çocuklarının politik okuryazarlıklarının çalışmayan annelerin çocuklarına göre yüksek olduğu sonucu ile örtüşmektedir. Anlamsal farklılığın çalışan annelerin çocuklarında görülmesi, çalışan annelerin eğitim düzeyleri ile ilişkilendirebiliriz. Bu bağlamda çalışan annelerin eğitim düzeyinin yüksek olması bu açıdan politikaya daha ilgili olmaları ve politik konuları yakından takip etmelerinden dolayı anlamlı farklılığın nedeni olarak ele alabiliriz.

Araştırmanın sekizinci alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları baba meslek değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Yapılan analize göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları baba mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre baba mesleğinin çocuğun sosyal medyaya yönelik tutumu konusunda belirleyici bir etkiye sahip olmadığını söyleyebiliriz. Aksak (2017) ve Atalay (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları babanın çalışma durumuna bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan her iki araştırmada da elde edilen sonuçlar bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Baba mesleğinin çocuğun sosyal medyaya yönelik tutumları üzerinde bir etkiye sahip olmamasını farklı araştırma konuları çerçevesinde ele alabiliriz. Örneğin geleneksel bir toplum yapısının sonucu olarak aile üyelerine atfedilen roller bakımından çocuk bakımının anne tarafından üstlenildiği babanın ise ekonomik anlamda daha çok katkı sağladığını söyleyebiliriz. Güleç de (2018) bu duruma değinerek geleneksel değerlerin

aktarılmısıyla birlikte toplumsal cinsiyet rollerinin de aktarıldığını ifade etmiştir. Cinsiyet rollerinde erkeğin kamusal alanda yer almakla birlikte birçok konuda söz hakkına sahip olması kadının ise daha çok özel alanda bulunarak ev işlerini yapan, çocukların bakımını üstlenen bir birey konumunda yer aldığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda her ne kadar değişen ve gelişen bir toplum olsak da babanın çocuğun yetiştirilmesi üzerindeki geleneksel ataerkil anlayışın devam etmesinden dolayı çoğun bakım ve yetiştirilmesinde babanın etkisi sınırlı olduğundan babanın hangi işle uğraştığı çocuğun sosyal medya yönelik tutumunu etkilemediğini söyleyebiliriz.

Politik okuryazarlık açısından baba meslek değişkenini ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile baba meslek değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin politik okuryazarlıkları benzer olduğu ve baba mesleğine bağlı olarak değişmediğini söyleyebiliriz. Fakat Akhan (2011) ve Demir'in (2019) üniversite öğrencileri ile Tarhan'nın (2019) ortaokul öğrencileri ile yaptığı araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Her üç çalışmada da çalışma grubu farklılığından dolayı bu durum genelleme yapmamızı sınırlamaktadır.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile günlük internet kullanımları arasında nasıl bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Yapılan analiz sonucunda lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile günlük internet kullanımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları arttıkça günlük internet kullanımlarının da arttığını söyleyebiliriz. Aksak (2017), Argın (2013) ve Atalay (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu durum sosyal medya sitelerine her girildiğinde harcanan ortalama süre arttıkça, öğrencilerin tutumlarının da arttığı şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan her üç çalışmada da elde edilen sonuçlar bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Politik okuryazarlık açısından günlük internet kullanım süresi değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile günlük internet kullanımları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin internet kullanımları arttıkça politik okuryazarlıklarının arttığını söyleyebiliriz. Bu durumu internetin bir bilgi kaynağı olmasıyla açıklayabiliriz. İnternet her türlü bilgiye ulaşma imkânı sağladığı gibi politikayla ilgili bilgiye de kolay

ulaşılmasını sağlamaktadır. Bu yüzden internette vakit geçirildikçe öğrencilerin, politikayla ilgili kavramları bilme, politik konulara hâkim olma, politika hakkında düşünebilme ve farkındalık oluşturmasına neden olmuş olabileceğini ifade edebiliriz.

Araştırmanın onuncu alt problemi “Lise ğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ve politik okuryazarlıkları ile kullandıkları sosyal medya platformlarında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinededir. Yapılan analiz sonucunda lise ğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları ile Instagram, Twitter ve Snapchat kullanımları arasında pozitif bir ilişki söz konusu iken Youtube platformu ile arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Argın’ın (2013) ortaokul ve lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada da öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumları ile en çok kullanılan sosyal medya siteleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Argın’ın (2013) yapmış olduğu çalışmada sırasıyla en çok kullanılan sosyal medya siteleri Facebook, Twitter ve Youtube olmuştur. Buna göre en çok Facebook ve Twitter’ı kullanan öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının Youtube ve diğer sosyal medya sitelerini kullanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar yapılan araştırma sonuçları anlamlı farklılık gösterse de en çok kullanılan sosyal medya platformlarının aynı olmadığını bu farklılığın nedenini ise platformların farklı zaman aralıklarında insanların kullanımına sunulmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Argın’ın (2013) alışmasında en çok kullanılan sosyal medya platformunun Facebook olması ve yaptığımız çalışma sonucunda ise en çok kullanılan sosyal medya platformunun Instagram olması, 2013 yılında popüler olan sosyal medya uygulamaları ile bugün popüler olan sosyal medya uygulamalarının farklı olmasıyla açıklayabiliriz. İnsanların nce Facebookla daha sonrada Instagramla tanışmaları bireylerin sosyal medya platformlarına olan tutumlarının da değiştirdiğini ifade edebiliriz. Buna göre kuşaklar arasındaki sosyal medya platformlarında değiştiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda özellikle Z kuşağı arasında Facebook kullanımının azalmasıyla birlikte daha çok Twitter ve Instagram’a talep gösterdiklerini söylemek mümkündür. Bununla birlikte platformların kullanıcılara sağladıkları özelliklerin farklılaşması bakımından sosyal medya platformları tercihinde de farklılaşmalar olduğunu söyleyebiliriz.

Politik okuryazarlık açısından sosyal medya platformu değişkeni ele alındığında yapılan analiz sonucunda öğrencilerin politik okuryazarlıklarına ilişkin tutumları ile sosyal medya platformları arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Öğrencilerin Twitter

ve Reddit gibi sosyal medya platformlarının kullanımı arttıkça politik okuryazarlıklarına yönelik tutumlarında da pozitif yönde bir artış söz konusudur. Diğer anlamlı ilişki ise öğrencilerin Facebook kullanımının arttıkça politik okuryazarlıklarına ilişkin tutumlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ök'ün (2013) ortaöğretim öğrencileriyle yaptığı çalışmada ise en çok kullanılan sosyal medya araçları sırasıyla Facebook, Youtube ve Twitter olmuştur. Ök (2013)'ün yapmış olduğu araştırma sonucu ile çalışma sonucu karşılaştırıldığında Facebook ve Twitter platformlarının zaman içerisindeki kullanım önceliğinin değiştiğini görüyoruz. Bu durumu platformların sunduğu içerikler nedeniyle tercih edildiklerini açıklayabiliriz. Bundan dolayı anlamlı farklılığın Twitter lehine olmasını Twitter'ın daha politik içeriğe sahip bir sosyal medya aracı olmasıyla açıklayabiliriz. Güler ve Sezgin de (2019) Twitter'ın ortaya çıktığı ilk yıllardan itibaren politik konularla özdeşleşen bir platform kimliğine sahip olduğunu ifade ederek politik konularda etkili bir iletişim aracı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca platformun sahip olduğu politik imaj ve siyasilerin çoğunun bu mecrada bulunması, Twitter'ı politik iletişim açısından farklı bir yerde konumlandırmaktadır. Yaşar da (2020) Twitter'ın sosyal medya platformları içerisinde birey-politika ilişkisi ile toplumsal hareketler konusunda en fazla kendinden söz ettiren platform olduğunu belirterek diğer sosyal medya platformlarından daha fazla politikleşmiş bir platform olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmanın on birinci alt problemi “Lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumları, politik okuryazarlıklarını nasıl yordamaktadır?” şeklindedir. Yapılan korelasyon analizinde sosyal medya ile politik okuryazarlık ölçeğinin bütün alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. En yüksek ilişki sosyal medyaya yönelik tutum ile politik okuryazarlığın alt boyutu olan politik uzmanlık arasındadır. Politik okuryazarlık ile SMTÖ'nin paylaşım ihtiyacı ile sosyal izolasyon alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır. En yüksek ilişki paylaşım ihtiyacı alt boyutundadır. Yapılan regresyon analizinde ise SMTÖ'nin alt boyutlarından sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı alt boyutlarının, politik okuryazarlığı anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir.

Bireylerin sosyal yetkinlikleri fazla olduğu için politik okuryazarlıkları da buna bağlı olarak artmaktadır. Paylaşım ihtiyaçları fazla olduğu için de politika ile ilgili paylaşımları da artmaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin konvansiyonel medya aracılığıyla paylaşım sağlayamayacağı ve öğrenemeyeceği birçok şeyi sosyal medya aracılığıyla paylaşabildiklerini ve öğrenebildiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca sosyal medya araçları

sayesinde herhangi bir zaman kısıtlaması olmamasından dolayı her an istenilen zamanda istenilen bilgiye ulaşma ve paylaşım yapma bakımından da sosyal medyanın çeşitli imkânlar sunması, bireyin politik süreçlere katılmasında ve politikayla ilgili paylaşımlar yapmasında kolaylıklar sağladığını söyleyebiliriz. Sosyal medyanın ilgi duyulan, beğenilen siyasi liderleri takip etme, paylaşımlarını görme, bu paylaşımlara karşılık verme ve çeşitli haber sitelerinden gündemi takip etme gibi kişiselleştirilebilir bir platform olması da politik tutumlarını etkileyebilmektedir.

Politik okuryazar bireyin sosyal medya araçları sayesinde politik içerikleri paylaşma ve bu paylaşımlarını özgür bir ortamda yapıyor olması sosyal medyadaki paylaşım ihtiyacını da arttırmaktadır. Bireylerin sosyal medya platformlarını özgür bir ortam olarak görmeleri geleneksel medya araçlarının istenilen bilgi ve ortamı sağlayamamalarından ayrıca iktidar geleneksel medya ilişkisinden kaynaklanıyor olabileceğini söyleyebiliriz. Buna göre Şimşek de (2009) basın rejiminin, hâkim siyasi sistemden bağımsız hareket edemeyeceğini ifade ederek medyanın Türkiye’de siyasi iktidara bağımlı olduğunu belirtmiştir. Satır (2018) iktidarların medya aracılığıyla meşrutiyetlerini sağlarken, muhalif medyanın etkisini en aza indirmek ve meşrutiyetlerini sağlamak için ideolojilerine uygun yayın yapan medya organizasyonlarına ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir. Bu bakımdan özellikle muhalif bireyler için politik anlamda daha çok sosyal medya araçları tercih edildiğini söyleyebiliriz. Özellikle Türkiye’de son 20 yıl içerisinde aynı iktidarın görev başında olması ulusal medyanın da bir iktidar kanalı haline dönüşmesine neden olduğu düşüncesi hâkimdir. Ulusal medya da çok sesliliğin azalmasıyla birlikte ülke yönetimine muhalif olan bireyler artık bu medya araçlarının politikayı takip etmekte yeterli görmediklerini ya da taraflı buldukları için kendilerinin kontrol edemediği, kendilerinin de bir takım paylaşımlar yapabildiği ve kendileri gibi düşünebilen insanların paylaşımda bulunabilecekleri, söz söyleyecekleri mecralara doğru yönelmektedirler. Sosyal medyanın yarattığı nispeten özgürlükçü ortam sayesinde siyasal iktidarların sosyal medya araçları üzerindeki kontrolünün daha az olması bireylerin sosyal medya araçlarını tercih etmesine neden olmuştur. Dalgaldere (2011) sosyal medyanın bireylere özgü kullanım sağladıklarını, bu ortamlarda kendilerinin yön verdiği özgün, kendi istedikleri gibi siyasi içerikleri paylaşıp ve takip edebilme imkânı tanıdığını bu açıdan sosyal medyanın siyaset sahnesinde proaktif bir konumda olduğunu belirtmiştir. Politik okuryazarlık açısından SMTÖ’nin alt boyutu olan sosyal izolasyonu değerlendirdiğimizde ise sosyal medyayı bilinçli kullanan bireylerin sosyal

izolasyonlarının yüksek olduğunu ve bu bilinçli kullanımının bireyin politik okuryazarlığını arttığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak teknolojiyle özdeşleşen, genç bireyler olarak ele aldığımız lise öğrencilerinin politik okuryazarlıkları ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasında bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Özellikle genç bireyler tarafından temsil edilen sosyal medya platformlarının politik unsurlar içermesinden ve sunmuş olduğu imkânlar açısından dolayı genç bireylerin bu platformlara olan talepleri arttırmaktadır. Sosyal medyanın sağlamış olduğu bu imkânlar doğrultusunda politik okuryazar bireylerin politik süreçlere katılma, politik bilgilenme, gündemi takip etme, politik ilgilerini yansıtma ve paylaşma gibi ihtiyaçlarını kolaylıkla yansıtabilmeleri genç bireylerin politik okuryazarlıklarını ve dolayısıyla da sosyal medyaya yönelik tutumlarını arttırmaktadır. Lise öğrencilerinin politikayı okuyabilen bireyler olarak bu okuryazarlıklarını sosyal medya araçlarıyla ifade edebilmesi bir vatandaş olarak ülkesine karşı sorumluluk sahibi bireylerin ülke geleceği için önem arz ettiğini söyleyebiliriz.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre yapılabilecek olan öneriler şu şekildedir:

- Araştırmada kız öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkması ve yapılan diğer araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermiş olması bu durum hakkında genelleme yapmamızı güçleştirmektedir. Bu yüzden politik okuryazarlık ve cinsiyet üzerine daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada öğrencilerin politik okuryazarlıkları ile yerleşim yerleri arasında anlamlı bir farklılık göstermesine rağmen bu yönde yapılan çalışmaların azlığı çalışma sonucuna dair genelleme yapmamızı sınırlamaktadır. Bu durumu ortaya koyacak daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada anne eğitim düzeyi çocuğun politik okuryazarlığını etkilerken baba eğitim düzeyi çocuğun politik okuryazarlığını etkilememektedir. Bu açıdan ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile politik davranışlarının çocuk üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada anne mesleği çocuğun politik okuryazarlığını etkilerken baba mesleği çocuğun politik okuryazarlığını etkilememektedir. Bu durumu daha açık

bir şekilde ortaya koyabilmek için ebeveynlerin meslekleri ile çocuğun politik okuryazarlıkları üzerine çalışmalar yapılabilir.

- Araştırmada çeşitli değişkenler kullanılarak çocukların politik okuryazarlıkları ortaya konulmuştur. Bu değişkenler değiştirilip çalışmaya farklı bir boyut kazandırılabilir
- Araştırmada çalışma grubunu Tokat ili ve belirlenen lise türleri oluşturmaktadır. Çalışma grubu ve lise türleri çeşitlendirilerek daha farklı ve geniş bir çalışma grubu ile çalışma tekrarlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. (2018). *Siyasi eylemlerde sosyal medya örgütlenmesi: 15 Temmuz darbe girişimi ve demokrasi nöbetleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akbal, S. (2018). *Küreselleşen dünyada gençliğin politik katılım kültürü ve yeni iletişim teknolojileri: dijital gençlik*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Akın, U. ve Arslan, G. (2014). İdeoloji ve eğitim: devlet-eğitim ilişkisine farklı bir bakış. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 81-90.
- Akhan, O. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aköz, S. (2018). Politika kavramının siyaset kavramı yerine kullanılması ve bilimsellik tartışmaları bağlamında devlet olgusuyla ilişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(5), 160-180.
- Aksak, M. (2017). *Farklı lise türlerine devam eden lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Gaziosmanpaşa ilçesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akyıldız, F. (2019). *Habere ulaşmada geleneksel medyadan yeni medyaya geçiş*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akyürek, M. İ. (2020). Lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve sosyal medyaya ilişkin tutumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 58-92.
- Akpınar, M. E. (2019). Tik tok akımlarının sosyal medyadaki eleştirisi: Twitter üzerinden yapılan eleştirilerin incelenmesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 363-381.
- Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve ahlak. *Yasama dergisi*, (11), 93-129.
- Alp, F. (2021). *Z kuşağının sosyal medya kullanım alışkanlıklarının aile içi iletişime etkisi: Sakarya üniversitesi iletişim fakültesi örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Alp, M. (2017). *Kitle iletişim araçlarının genç seçmenlerin siyasi tercihleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Alp, H. (2023). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından siyasal hayatta kadın temsiliyeti ve 14 Mayıs 2023 milletvekili seçimleri üzerine bir değerlendirme. *Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1), 203-211.
- Altuğ, G. D. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları (İnönü Üniversitesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Altan, C. (2011). Eğitim-siyasal eğilim ilişkisi: Mersin örneği: *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 313-329.
- Altın, E. ve Kasımoğlu, M. (2018). Gençlerin siyasal katılımı: Şırnak örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 6(14), 111-148.
- Argın, F. S. (2013). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi (Çekmeköy örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, Ü. ve Sağlam, M. (2022). Siyasal pazarlamada tutundurma faaliyetlerinin, sosyal medyanın ve referans grupların z kuşağı seçmen davranışı üzerindeki etkileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 450-474.
- Aslan, H. M. (2019). *Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Aslan, P. (2011). *Halkla ilişkilerde yeni eğilimler: sosyal medya*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, K. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının sosyal ilişkilerine etkisi. *Journal of International Social Research*, 9(46), 641-655.
- Aydın, İ. E. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımları üzerine bir araştırma: Anadolu üniversitesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 373-386.
- Aydın, M. (2020). *Lise öğrencilerinin mutluluk ve sosyal görünüş kaygı düzeyleri ile sosyal medya tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

- Aydın, K. ve Özbek, V. (2004). Ailenin seçmen davranışları üzerindeki etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 144-167.
- Aydoğan, F. ve Kırık, A. M. (2012). Alternatif medya olarak yeni medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), 58-69.
- Aypay, A. (2015). *Eğitim politikası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Atalay, R. (2014). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki: Bahçelievler ilçesi örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Babacan, M., Haşlak, İ. ve Hira, İ. (2011). Sosyal medya ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 63-92.
- Ballı, F. E. ve Kartal, S. (2020). Eğitimin siyasal işlevi; sosyal bilgiler ders kitabı örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 36-49.
- Baçoğlu, U. D. ve Yanar, Ş. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ve alışkanlıklarının belirlenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 6-13.
- Baştürk, S. ve Taştepe, M. (2013). Evren ve örneklem. S. Baştürk (Ed). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri kitabı içinde* (s. 129-159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bayraktutan, G., Binark, M., Çomu, T., Doğu, B., İslamoğlu, G., ve Aydemir, A. T. (2014). Siyasal iletişim sosyal süreçte medya ve Türkiye'de 2011 genel seçimlerinde Twitter kullanımı. *Bilig Dergisi*, (68), 59-96.
- Bendaş, K. (2022). Dijitalleşen dünyada medyanın dönüşümü: geleneksel medyadan yeni medyaya geçiş ve Türkiye'de internet haberciliği. *Anasay Dergisi*, (22), 373-396.
- Bozkurt, C. (2020). *Medya ve toplumsal bellek: Toplumsal olayların hatırlanması çerçevesinde sosyal medya ve geleneksel medyanın karşılaştırılması*. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyükbaykal, A. C. İ ve Temel, G. (2019). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında sosyal medya kullanımı ve gençlik. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 5(2), 434-447.

- Cihangir, M. (2020). Sosyal medya devriminin neo-politik boyutları: panoramik bir inceleme. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 12(22), 186-196.
- Çakır, H. ve Tufan, S. (2016). Siyasal iletişim sürecinde sosyal medya: Türkiye’de siyasi liderlerin Instagram kullanım pratikleri üzerine bir inceleme. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(41), 7-28.
- Çalışkan, H., Ekerbiçer, E. ve Güdek, M. (2023). Öğretmen adaylarının politik okuryazarlık beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 1-14.
- Çayırılı, E. (2017). *Sosyal medya kullanım özelliklerinin kişilik yapılanmaları, yaşam doyumunu ve depresyon açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çap, E. (2017). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çemrek, F., Baykuş, H. ve Özaydın, Ö. (2014). Sosyal medya kullanım ve davranışlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelenmesi: Eskişehir Osmangazi üniversitesi örneği. *Alphanumeric Journal*, 2(2), 61-76.
- Çetin, M. (2020). *Sosyal medya kullanımının bireylerin siyasal katılımı üzerindeki etkileri: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
- Çınar, M. (2019). *Coğrafya lisans öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çoban, B. (2019). *Sosyal medya kullanımı ile değişen mahremiyet algısı: Youtube üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Dağ, N. ve Koçer, M. (2019). Türkiye’de politik okuryazarlık. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13 (19), 2150-2175.
- Dalgaldere, S. (2011). Eleştirel ekonomi politiğe bakış. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 70-85.

- Davies, I. ve Hogarth, S. (2004). Political literacy: Issues for teachers and learners. In J. Dermaine (Ed). *Citizenship and political education today* (s. 181-199), Basingstoke: Palgrave Macmillan UK.
- Demir, E., Tarhan, A. ve Görkemli, H. N. (2019). Sivil toplum kuruluşlarında halkla ilişkiler ve sosyal medya: Türk Kızılayı ve LÖSEV Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 125-141.
- Demirtaş, S. (2017). *8. sınıf öğrencilerinin sosyal medyayı eğitsel kullanımları ile sosyal medya tutumlarının değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: Çanakkale'de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(2), 27-50.
- Demir, Y. ve Kumcağız, H. (2019). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 9(52), 23-42.
- Delal, Ö. (2018). *Sosyal medyanın geleneksel medyada temsil pratikleri: Arap Baharı ve gezi parkı olayları örneği*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Devran, Y. ve Özcan, Ö. F. (2016). 15 Temmuz darbe girişimi: gelenekselden yeniye medya araçlarının kullanımı. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 7(25), 71-91.
- Dilber, F. (2021). Z kuşağı bireylerin siyaset algısı: Karaman ili örneği. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*. 7(51), 2540-2562
- Doğanay, A., Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyaset katılımçılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 213-246.
- Durna, F. Z. (2018). *Demokrasiye müdahale örneği olarak 15 Temmuz 2016 darbe kalkışması ve toplumsal tepkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisan tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Dursun, D. (2018). Siyaset ve birey: Siyasal katılma. Dursun, D. ve Altunoğlu, M. (Eds). *Siyaset bilimi kitabı* içinde (s. 90-119). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayını.

- Dündar, M. A. (2021). *Sosyal ağ sitelerinde sosyal karşılaştırma davranışı: Instagram-Twitter karşılaştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eurydice. (2012). *Citizenship Education in Europe*. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.
https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/citizenship_education_in_europe_en.pdf
 adresinden 10. 05. 2022 tarihinde alınmıştır.
- Erdem, N., Görün, M. ve Kara, G. (2023). Z kuşağının “siyaset” kavramına dair metaforik algılarının ölçülmesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(1), 1-27.
- Erdemir, F. (2022). *Geleneksel medya ile yeni medya arasındaki epistemolojik ilişkinin tanımlanması: Medya epistemolojisinin incelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Er, B., Yıldız, K. ve Güzel, P. (2019). Üniversite öğrencilerinin rekreatif bir etkinlik alanı olarak sosyal medya kullanım amaçlarının incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 110-115.
- Erten, P. (2019). Z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 190-202.
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeyleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2016). Öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3629-3642.
- Geçit, Y. ve Avcı, R. C. (2022). Sosyal bilgiler öğretiminde politik okuryazarlık becerisinin yeri ve bu beceriye yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 290-313.
- Gökdaş, A. (2019). *Eğitimin işlevlerinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18), 109-114.
- Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. *Yeni Medya Dergisi*, 2(2), 105-120.
- Güler, Ş. ve Sezgin, M. (2019). Twitter’da siyasal katılım ölçeği (TSKÖ). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 517-530.
- Gül, İ. (2010). Eğitimin toplumsal temelleri. Z. Cafoğlu (Ed). *Eğitim bilimine giriş kitabı* içinde (s. 147). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Günteke, B. N. (2022). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık ve sosyal katılım becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gürkan, A. G. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları (İnönü Üniversitesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Gürel, D. ve Demir, F. B. (2022). Bir yurttaşlık boyutu olarak politik okuryazarlık açısından Türkiye’de sosyal bilgiler dersi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*, 8(64), 1777-1789.
- Gürel, D. ve Demir, F. B. (2022). Bir yurttaşlık boyutu olarak politik okuryazarlık açısından Türkiye’de sosyal bilgiler dersi. *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*. 8(64), 1777-1789.
- Görme, A. B. (2021). Neoliberal özne olarak Z kuşağı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 23(2), 509-503.
- Güzel, C. (2020). Sosyal medyanın neliği, gelişimi ve kullanım alanları üzerine kuramsal bir inceleme. *Sosyolojik Düşün Dergisi*, 5(2), 93-112.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2012). Etkili vatandaşlık eğitimi için bir öneri. *Ankara Sağlık Bilimler Dergisi*, 1(3), 39-54.
- Hançer, A. H. ve Hande, M. (2019). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanma durumları ve sosyal medyaya yönelik tutumları. *Folklor/edebiyat Dergisi*, 25(97), 18-30.
- Hafizoğlu, Y. (2021). Z kuşağı seçmen davranışları. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 141-164.

- Hatipoğlu, A. (2016). Eğitim ve siyasal değişme: Türk devrimi'nin eğitime yüklediği anlam. *Sosyoloji Dergisi*, (10zel), 99-117.
- İnal, İ. H. (2023). Z kuşağının sosyal medyanın siyasi etkisine yönelik algısının sosyal medyanın oy verme davranışı üzerindeki etkisine yönelik algısına etkisi ve sosyal medyada siyasi iletişim davranışının aracılık rolü. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 10(92), 378-394.
- İşleyen, M. (2015). *Siyasi katılım sürecinde sosyal medyanın rolü ve etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Işık, G. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı.
- Kabaoğlu, S. Q. (2017). Toplumsal cinsiyet ve siyaset. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 368-371.
- Kadıoğlu Ateş, H. ve Mazi, M. G. (2017). Kitap özeti: bilimsel araştırma yöntemleri (Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel). *Avrasya Eğitim ve Literatür Dergisi*, 7(4), 56-94
- Kadir, K. (2016). *Lise öğrencilerinin sosyal medya yoluyla geliştirdiği tutumlar (Sakarya/Kaynarca örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya
- Kahyaoğlu, M. (2012). Ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinin internet kullanımına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Education Sciences*, 7(3), 869-876.
- Kalender, M. E. (2016). *Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının incelenmesi (Kütahya ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Kara, T. (2016). Gençler neden Snapchat kullanıyor kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı üzerinden bir araştırma. *Intermedia international e-journal*, 3(5), 262-277.
- Karababa, B. ve Biricik, Y. S. (2022). Yöneten birey olmak ve politik okuryazarlık: spor bilimleri fakültesi öğrencileri üzerine bir inceleme. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3), 46-59

- Karagöz, K. (2013). Yeni medya çağında dönüşen toplumsal hareketler ve dijital aktivizm hareketleri. *İletişim ve diplomasi*, (1), 131-156.
- Karakoç, E. ve Gülsünler, M. E. (2012). Kullanımlar ve doyumlar danışmanlığı Facebook : Konya üzerine bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), 42-57.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kazaz, M. ve Özkent, Y. (2016). Televizyon dizileriyle eş zamanlı olarak Twitter kullanımı: iletişim fakültesi öğrenciler üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim Dergisi*, 9(2), 205-224.
- Keser, A. (2017). *Sosyal medya siyaset ilişkisi sosyal medyanın siyasal katılıma etkisi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Kılıç, A. ve Yılmaz, R. (2021). Youtube'un eğitsel amaçlı kabul durumunun incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 69-89,
- Kılıç, N. (2020). Geleneksel medya ile yeni medyanın karşılaştırılması. *The Journal of Social Sciences*, 6(36), 227-239.
- Kırık, A. M. ve Altun, E. (2019). Yeni medya ve Z kuşağı ilişkisi bağlamında Youtube Kids uygulamasının içeriksel analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(6), 111-119.
- Kırksekiz, A. (2013). *Sosyal ağlardan Facebook'un kullanımına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri: SAÜ örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kline R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York, NY: The Guilford Press.
- Korkmaz, A. (2012). Arap Baharı sürecinde internet ve sosyal medyanın rolü. *In International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC)* (Vol. 12, pp. 2147-2154).
- Kök, S. ve Tekerek, M. (2012, Ekim). *Sokak siyasetinden sosyal ağlara yeni aktivizm: Arap Baharı deneyimi*. II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumun'da sunuldu, Kahramanmaraş.
- Köksal, H. ve Erol, M. (2021). Politik okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 444-471.

- Köse, F. (2018). *Sosyal medyanın siyaset ve kamuoyu üzerindeki: 15 Temmuz darbe girişimi üzerine bir değerlendirme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köseoğlu, Y. ve Hamza, A. L. (2013). Bir siyasal propaganda aracı olarak sosyal medya. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 103- 125.
- Kuş, Z. (2013). *Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık*. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (Editörler). Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar. Ankara: Pegem Akademi.
- Kuş, Z. (2013). *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar*. E. Gençtürk ve K. Karatekin, (Editörler), Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık. Pegem Akademi.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(28), 284-298.
- Kurt, T. (2017). *15 Temmuz darbe girişiminde sosyal medyanın rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kutlu, Ö. ve Altuntaş, A. (2019, Ekim). *Gençlerin kamu politikaları süreçlerine sosyal medya üzerinden katılımı: V. Stratejik Kamu Yönetimi Sempozyumu'nda sunuldu*, İstanbul.
- Menderes, F. Ç. (2019). *Türkiye'de sosyal medyanın politika ve siyasal katılma üzerinde etkisi: örnek uygulamalar üzerinden analiz*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 12.08.2022 tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=328> adresinden 12.08.2022 tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Türkiye cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=355> adresinden 12.08. 2022 tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Demokrasi ve insan hakları dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1106> adresinde 12.08.2022 tarihinde alınmıştır.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=346> adresinden 12.08.2022 tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Çağdaş Türk ve dünya tarihi dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=337> adresinden 12.08.2022 tarihinde alınmıştır.
- Nisan, F, ve Şeker, N. T. (2017). Demokrasiyi sekteye uğratan darbe haberlerinin çerçevelenmesi: 15 Temmuz darbe girişimim örneği. *TRT Akademi*, 2(3), 68-96
- Ök, F. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ökte, A. (2014). *Öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, Ş. (2021). Sosyal medya çağında kuşakların medya kullanım alışkanlıklarının incelenmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 9(20), 231-308.
- Özer, Ö. (2017). Kullanımlar ve Doyumlar kuramı çerçevesinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.BF öğrencilerinin twitter kullanımı üzerine bir analiz. *Intermedia International e-Journal*, 4(6), 40-58.
- Özel, A. P. (2011). Sosyal medya ve güven: hükümet, sivil toplum örgütleri ve ticari kuruluşlara yönelik ampirik bir araştırma. *Academic Journal of Information Technology*, 7(2), 1-31.
- Öztürk, M. F. ve Talas, M. (2015). Sosyal medya ve etkileşimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7 (1), 101-120.
- Öztürk Küçük, H. ve Toklu, İ. T. (2020). Seçimlerde oy verme davranışını ne etkiler? Z kuşağı üzerine bir araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(5), 4546-4574.

- Öztürk, O. (2020). *Aile kurumunun Z kuşağının siyasal katılım davranışına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztürk, T. (2018). Sosyal bilgilerde beceri eğitimi. H. Çalışkan ve B. Kılcan (Eds). *Sosyal bilgiler öğretimi kitabı içinde* (s. 193-216). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Parlak, İ. (2005). *Türkiye’de ideoloji- eğitim ilişkisi: Erken Cumhuriyet dönemi tarih ve yurt bilgisi ders kitapları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Polat, H. (2018). Geleneksel medyada temsil sorunu: alternatif bir mecra olarak yeni medya. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (38), 45-60.
- Sağlamgöncü, A. (2023). Sosyal bilgiler eğitiminde okuryazarlık: lisansüstü eğitimde gerçekleştirilen okuryazarlık araştırmaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 253-276.
- Satır, M. E. (2018). Siyasal meşruiyetin sağlanmasında medyanın rolü üzerine bir değerlendirme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (30-MEDYA ve DEMOKRASİ), 115-128.
- Sungur, S. A. (2019). 15 Temmuz darbe kalkışmasının engellenmesinde sosyal medyanın rolü. *The Journal of Academic Social Science*, 47(47), 597-612.
- Süllü, Z. (2018). Sözlü kültürden dijital kültüre iletişim ve iletişim araçlarının tarihsel kökenler. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (1), 119-135.
- Şahin, A., Kaynakçı, C. ve Aytıp, Y. (2016). Ziraat fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının belirlenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 34-45.
- Şahin, M. ve Şahin, G. (2016). Geleneksel medyanın yeni rakibi: Yeni medya ve canlı yayınlar. *Yeni Medya Dergisi*, (1), 50-63.
- Şener, S. (2021). Sosyal medyanın gençlerin düşünce ve değerlerine etkisi. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 529-553
- Şimşek, S. (2009). Medya-siyaset-iktidar üçgeninde medya gerçeği. *Selçuk İletişim*, 6(1), 124-143.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Allynand Bacon.

- Tan, A. (2019). *15 Temmuz darbe girişiminde medya*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Tarhan, Ö. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Tarhan, Ö. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2243-2256.
- Tekin, G. (2015). *Gençlerin siyasal katılımında kitle iletişim araçlarının rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tekin, F. ve Turan, A. (2020). Çalışan kadınların sosyal medya kullanım karakteristikleri. *Sakarya Üniversitesi İşletme Dergisi*, 2(1), 27-32.
- Toprak, A., Yıldırım Eroğlu, A., Binark, F. M., Çomu, T., Senem, B. ve Aygöl, E. (2009). *Toplumsal paylaşım ağı facebook görüliyorum öyleyse varım*. İstanbul: Kalkedon
- Torun, E. (2017). Tüketici satın alma davranışları üzerinde internet ve sosyal medyanın yeri ve önemi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 955-970.
- Tuğlu, B. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal medyayı kullanım amaçları ve sosyal medya kullanımlarına ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Tuna, S. ve Kızıl, A. (2020). Donald Trump'ın 2016 başbakanlık zaferinde yeni medya teknolojilerinin rolü. *The Journal of Social Sciences*, 34(34), 292-301.
- Tural, N. ve Karakütük, K. (1991). Eğitim politikası. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 15(82), 16-24
- Turhan, M. (2009). Eğitimin hukuksal ve siyasal temelleri. M. Arslan (Ed). *Eğitim bilimine giriş kitabı* içinde (s. 190-210). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu, (2021). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 21.06.2022 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2021). <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden 15.08.2022 tarihinde alınmıştır.

- Türköz, Ş. ve Türköz, E. N. (2023). Türkiye’de siyasal toplumsallaşma alanında hazırlanan lisansüstü tezler üzerine bir araştırma (1988-2022). *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 86-105.
- Uluç, G. ve Yarcı, A. (2017). Sosyal medya kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (52), 88-102.
- Urfalıoğlu, M., Şahin, S. ve Kürkcü, M. (2021). Lise son sınıf öğrencilerinin “sosyal medya” kullanım amaçlarının incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 442- 454
- Ustaahmetoğlu, E. ve Toklu, İ. T. (2023). Oy vermeye yönelik tutumun öncülü ve ardılı: Z kuşağı seçmenleri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 41-59.
- Vardarlıer, P. ve Zafer, C. (2019). Medya ve Toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 355-361.
- Varlık, F. ve Sumer, F. E. (2022). Sosyal medyanın siyasal katılım davranışına etkisi: X, Y, ve Z, kuşakları üzerine bir inceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(2), 984-1018
- Vural, Z. B. A. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi E Dergisi*, 5(20), 3348-3382.
- Yabancı, C. (2019). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile narsisizm ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Yaşar, İ. H. (2020). *Sosyal medya ve siyaset*. Ankara: Orion Akademi, 2020
- Yavaş, M. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık kavramlarına ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi (kit) aracılığıyla incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilorman, M. (2006). Siyasal sosyalizasyon sürecinde sosyo-ekonomik faktörlerin rolü. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 1-46.
- Yetkiner, B. ve Öztürk, B. (2020). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında İnönü Üniversitesi iletişim fakültesi öğrencilerinin tik tok kullanımı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 215-236.

- Yıldırım, A. F. ve Baş, F. C. (2022, Şubat). *Postmodern dünyanın kamusal alanı olarak sosyal medya*. III. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Konferansında sunuldu. Şanlıurfa.
- Yücekök, A. (2019). *Türkiye’de Z kuşağının sosyal medya kullanım alışkanlıkları bağlamında kültürel yabancılaşma rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksel, H. (2021). Sosyal medya ortamında mahremiyet sorunu: Facebook ve WhatsApp platformları. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (7), 86-108.
- Yolcu, F. S. (2023). *Darbelerin siyasi meşruiyetlerinin sağlanmasında medyanın rolü: 12 Eylül, 28 Şubat ve 15 Temmuz örnekleri*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Weber, L. M., Loumakis, A. ve Bergman, J. (2003). Who participates and why? An analysis of citizens on the Internet and the mass public. *Social science computer review*, 21(1), 26-42.
- We Are Social. (2022). <https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/> adresinden 01.24.2022 tarihinde alınmıştır.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı:

Bu anket formu Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde yürütülmekte olan “**Lise Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıkları ile sosyal medya kullanımları arasındaki ilişki**” başlıklı lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden beklenen herhangi bir kaygı gütmeden soruları dikkatlice okuyup içtenlikle cevap vermenizdir. Verdiğiniz cevaplar tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak ve sonuçlar gizli tutulacaktır. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

EMİNE CETİN

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

Kişisel Bilgi Formu

1. **Cinsiyetiniz:**
Kız: () Erkek: ()
2. **Sınıf Düzeyiniz:**
9. sınıf: () 10. sınıf: () 11. sınıf: () 12. sınıf: ()
3. **Şimdiye kadar hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz yerleşim birimi:**
İl merkezi: () İlçe merkezi: () Köy / Kasaba: ()
4. **Annenizin Öğrenim Durumu:**
İlkokul: () Ortaokul: () Lise: () Üniversite: () Yüksek Lisans: () Doktora: ()
5. **Babanızın Öğrenim Durumu:**
İlkokul: () Ortaokul: () Lise: () Üniversite: () Yüksek Lisans: () Doktora: ()
6. **Anne ve Babanızın mesleği:**
Annenizin mesleği:.....
Babanızın mesleği:.....
7. **Günde ortalama kaç saat internette vakit geçiriyorsunuz?**
Lütfen yazınız:.....
8. **Kullandığınız sosyal medya platformlarını kullanma sıklığınıza göre yazınız.**
1:.....
2:.....
3:.....
4:.....
5:.....
Kullanmıyorum: ()
9. **Sosyal medyaya en çok hangi iletişim aracılığıyla erişim sağlıyorsunuz?**
Akıllı telefon: () Bilgisayar: () Tablet: () Laptop: ()
10. **İnternette geçirdiğiniz sürenin ortalama ne kadarını sosyal platformlara ayırmaktasınız?**
Hiç kullanmıyorum: () Çok az: () Yarı: () Büyük Kısmı: () Tamamı: ()
11. **Sosyal medya platformlarını en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz? (Lütfen size uygun üç seçeneği işaretleyin.)**
Tanıdıklarımla iletişim kurmak için: ()
Yeni insanlarla tanışmak için: ()
Kendimi ifade edecek paylaşımlarda bulunmak için: ()
Arkadaşlarım hakkındaki gelişmeleri takip etmek için: ()
Gündemden haberdar olmak için: ()
Boş zamanlarımı değerlendirmek için: ()
Eğlenmek için (oyun, video vb.): ()

Ek 2. Sosyal Medya Tutum Ölçeği

Aşağıdaki ifadelerin her birini dikkatlice okuduktan sonra, ifadeye ne ölçüde katıldığınızı gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğun içini X şeklinde işaretleyiniz.		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Sosyal medya siteleri sayesinde arkadaşlarımla beni fark etmesini isterim.					
2	Sosyal medya siteleri sayesinde yeni bir kişilik kazandığımı hissediyorum.					
3	Sosyal medya sitelerinin beni arkadaşlarımdan uzaklaştırdığını düşünüyorum.					
4	Sosyal medya sitelerinde gördüğüm paylaşımları arkadaşlarımla sohbet konusu yapmak hoşuma gidiyor					
5	Sosyal medya sitelerindeki içerikler hakkında yorum yapmak hoşuma gidiyor.					
6	Sosyal medya sitelerinde yazı, video, müzik vb. paylaşımlarda bulunmaktan hoşlanıyorum.					
7	Sosyal medya sitelerinin beni ailemden kopardığını düşünüyorum.					
8	Sosyal medya siteleri sayesinde yalnızlıktan kurtulduğumu düşünüyorum					
9	Sosyal medya sitelerinde öğretmenlerimi takip etmeyi seviyorum.					
10	Öğretmenlerimin yazdıklarını takip etmesi hoşuma gidiyor.					
11	Sosyal medya siteleri yüzünden aileme yeterince vakit ayıramıyorum.					
12	Paylaşımlarımla arkadaşlarımla tarafından beğenilmesinden hoşlanıyorum.					
13	Sosyal medya siteleri sayesinde ortak ilgi ve amaçlara sahip olduğum kişilere ulaşabileceğimi düşünüyorum.					
14	Sosyal medya siteleri yüzünden diğer sosyal aktivitelere yeterince vakit ayıramıyorum.					
15	Sosyal medya sitelerinde zaman geçirmekten mutlu oluyorum.					
16	Özel ilgi duyduğum arkadaşlarıma sosyal medya siteleri aracılığıyla duygularımı daha rahat ifade edebiliyorum					
17	Sosyal medya siteleri sayesinde düzenlenen etkinliklerden haberim olması hoşuma gidiyor.					
18	Sosyal medya siteleri sayesinde daha fazla arkadaşımın olacağını düşünürüm.					
19	Öğretmenlerimin sosyal medya sitelerinde beni takip etmesi kendimi değerli hissetmemi sağlıyor.					
20	Sosyal medya siteleri sayesinde saygınlık ihtiyacımın karşılandığını düşünüyorum.					
21	Arkadaşlarımla paylaşımlarımla hakkında yorum yapmaları beni mutlu ediyor.					
22	Sosyal medya siteleri yüzünden derslerime yeterli özeni gösteremiyorum.					
23	Sosyal medya siteleri yüzünden arkadaşlarıma yeterince vakit ayıramıyorum.					

Ek 3. Politik Okuryazarlık Ölçeği

Maddeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
M1.	Güncel politik olayları takip ederim.					
M2.	Siyasi partiler arasındaki ideolojik farklılıkları bilirim.					
M3.	Politik sorunların medyaya etkilerinin analiz edebilirim.					
M4.	Politik sorunların topluma etkilerinin analiz edebilirim.					
M5.	Politikacıların söylemlerini eleştirel bir bakış açısı ile analiz edebilirim.					
M6.	Politik bir konuyu diğer konulardan ayırt edebilirim.					
M7.	Politik bir olayı süreç içerisinde analiz edebilirim.					
M8.	Medyadaki politik haberlere eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşırım.					
M9.	Demokrasinin bir yaşam biçimi olması gerektiğini bilirim.					
M10.	Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğunu bilirim.					
M11.	Politik kavramlara ilişkin bilgi düzeyine sahibim.					
M12.	Toplumu oluşturan bütün bireyler yasalar önünde eşit olmalıdır.					
M13.	Demokratik toplumları diğer toplumlardan ayırt edebilirim.					
M14.	Bir vatandaş olarak sorumluluklarımın neler olduğunu bilirim.					
M15.	Bir vatandaş olarak haklarımın farkındayım.					
M16.	Devletin vatandaşlara karşı görev ve sorumluluklarının farkındayım.					
M17.	Demokratik toplumlarda düşünce özgürlüğünün olması gerektiğini farkındayım.					
M18.	Bilinçli oy kullanmak için politik okuryazar olmak gerektiğinin farkındayım.					
M19.	Hükümet sistemlerinin nasıl çalıştığını bilmek isterim.					
M20.	Politik konular hakkında konuşmak beni mutlu eder.					
M21.	Toplumu ilgilendiren sorunların çözümüne katkı sağlamak isterim.					
M22.	Politik kampanyalara katkıda bulunmak isterim.					
M23.	Seçimlere aktif katılım gösteririm					
M24.	Ülke yönetiminde halkın söz sahibi olması beklenir.					

Ek 4. Araştırma İzin Belgeleri

T.C.
TOKAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-27001677-44-48201691
Konu : Araştırma İzni

20.04.2022

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) 06.04.2022 tarihli ve 152183 sayılı yazınız.
b) 12.04.2022 tarihli ve 153787 sayılı yazınız.

Aşağı listede isimleri belirtilen Üniversitenizin yüksek lisans öğrencilerine ait araştırma izni Müdürlüğümüz İnceleme Komisyonu tarafından incelenmiş, söz konusu araştırmanın yapılmasında herhangi bir sakınca olmayacağı kanaatine varılmış olup, konu ile ilgili Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi, uygulamanın okullarımızdaki durum hakkında bilgi sahibi olmak ve veri tabanı oluşturmak açısından tez sonucunun müdürlüğümüze bildirilmesini arz ederim.

Dr. Murat AĞAR
İl Millî Eğitim Müdürü

Adı Soyadı	Unvanı	Okulu/Bölümü
Emine ÇETİN	Yüksek Lisans Öğrencisi	Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Zeynep YALINALP	Yüksek Lisans Öğrencisi	Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı

Ek : Valilik Onayı (2 sayfa)

Adres : Gop Bulvarı 60100 Merkez/TOKAT

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (356) 214 10 17

E-Posta: stratejigelistirme60@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Güven KÖKSAL

Unvan : Büro Hizmetleri

İnternet Adresi: www.meb.gov.tr

Faks: 3562141186

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden eb67-c7e1-3d0d-9bbd-c1b9 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
TOKAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-27001677-44-48138124
Konu : Anket Çalışma İzni

20/04/2022

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) 05/04/2022 tarihli ve 27001677/903.07.04/47238582 sayılı Valilik Makam Onayı.
c) Araştırma İzinleri İnceleme Komisyonunun 19.04.2022 tarihli tutanağı.
d) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 06.04.2022 tarihli ve 152183sayılı yazısı.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nin ilgi (d) talebi gereği Üniversitesi'nin Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, yüksek lisans öğrencisi **Emine ÇETİN** Tokat İl merkezine bağlı liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik hazırlamış olduğu "Lise Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıkları ile Sosyal Medya Kullanımları Arasında İlişki" konu başlıklı anket çalışmasını uygulamak istenmektedir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, yüksek lisans öğrencisi Emine ÇETİN'in Doç. Dr. Fatih YAZICI danışmanlığında hazırlamış olduğu "Lise Öğrencilerinin Politik Okuryazarlıkları ile Sosyal Medya Kullanımları Arasında İlişki" konulu bilimsel amaçlı anket çalışmasını İl Mili Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenim gören öğrencilere 25 Nisan 2022-03 Haziran 2022 tarihleri arasında uygulama yapma isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'unuza arz ederim.

Dr. Murat AĞAR
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Remzi Oğuz YILMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

- 1-Tutanak
- 2- Tokat GOP. Ün. Rektörlüğü yazısı ve yazı ekleri

Adres : Gop Bulvarı 60100 Merkez/TOKAT

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (356) 214 10 17
E-Posta: stratejigelistirme60@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Güven KOKSAL
Unvan : Büro Hizmetleri
İnternet Adresi: www.mebb.gov.tr Faks: 3562141186

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7248-5bfe-3549-8f81-b4d0 kodu ile teyit edilebilir.

